Napoleon pražského učení. Josef Ladislav Jandera (1776-1857)

Hořický patriot

In: Jindřich Bečvář (author); Martina Bečvářová (author); Jan Pišna (other): Napoleon pražského učení. Josef Ladislav Jandera (1776-1857). (Czech). Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2026. pp. 261–296.

Persistent URL: http://dml.cz/dmlcz/405525

Terms of use:

© Jindřich Bečvář

© Martina Bečvářová

© Jan Pišna

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* http://dml.cz

Hořický patriot

Hořice jsou poprvé písemně zmíněny v zakládací listině Strahovského kláštera z roku 1143 nebo 1144, v níž nově příchozí řád obdržel bohaté statky ve východních Čechách a zahájil rozvoj kraje. V listině papeže Řehoře X. (asi 1210 až 1276) z roku 1273, v níž je uveden soupis majetku Strahova, již Hořice nefigurují.[1] V roce 1365 jsou Hořice doloženy jako funkční městečko. Dne 20. dubna 1423 byla na hořickém vrchu Gothard (357 m n. m.) svedena bitva mezi husitskými vojsky Jana Žižky (asi 1360 až 1424) a vojsky panské jednoty, která vedl Čeněk z Vartenberka (zem. 1425). Jednoznačným vítězem se stal Jan Žižka, který se „opevnil" na Gothardu. V 15. století město připadlo pánům ze Smiřic a prožívalo hospodářský vzestup. Po roce 1620 patřilo do majetku Albrechta z Valdštejna (1583–1634), po jeho vraždě připadlo italskému rodu Strozziů z Florencie, který se vyznamenal v bojích proti Turkům.

Premonstráti využili, jak tomu bylo zvykem, tradiční místo původního pohanského osídlení, pohřebiště a obětiště, aby zahájili novou éru oblasti. Na svahu Gothardu patrně vznikla osada a tvrz. Později se osídlení přesunulo do oblasti dnešního města, která byla výhodnější pro další rozvoj města než vrch Gothardu. Městský kostel Narození Panny Marie je doložen již v roce 1270. Premonstráti sehráli důležitou roli v rané historii Hořic.[2]

Již ve 12. století vybudovali premonstráti ze Strahova na vrchu Gothard dřevěnou kapli na počest sv. Gotharda (960–1038), bavorského světce, benediktina, biskupa z Hildesheimu, opata čtyř klášterů, misionáře a patrona benediktinského řádu, který je ochráncem před bouřkami, krupobitím a ohněm.[3] V polovině 18. století byla kaple sv. Gotharda nahrazena kamenným barokním kostelem. Vrch se stal významným poutním místem, přicházeli sem lidé z Čech, Moravy, Slezska, Saska i Uherska, mimo jiné k proslulé studánce s léčivou vodou, která byla v zapečetěných lahvích dodávána do velké části Čech. Od nepaměti byl kolem kostela sv. Gotharda hřbitov, kam byli pohřbíváni zejména obyvatelé přifařených vsí. Po zákazu pohřbívání na městském hřbitově u kostela Narození Panny Marie na počátku 19. století, kam byli převážně pohřbívání obyvatelé Hořic, byl gothardský hřbitov rozšířen a pohřbívali se tam i obyvatelé města. Dnes je vrch upraven do podoby přírodního parku, je ozdoben řadou soch, mezi dominanty patří pomník Jana Žižky od sochařů Pavla a Josefa Jiříčkových. Kostel sv. Gotharda je od 27. prosince 2005 kulturní památkou České republiky.[4]

[1] O roli Strahovského kláštera v historii Hořic viz [Hr].
[2] Více viz [Hr].
[3] O historii Hořic viz např. [Tm4] a [TB].
[4] O významu Gothardu pro Hořice a o výzdobě vrchu viz [Tm4] a [TB].

V roce 1752, nedlouho před Janderovým narozením, měly Hořice 265 domů (většinou dřevěných) s asi 1 800 obyvateli, v roce 1788 měly 346 domů s 2 404 obyvateli, v roce 1818 již 400 domů s 2 498 obyvateli, v roce 1834 již 422 domů s 3 205 obyvateli, v roce 1843 pak 470 domů s 3 530 obyvateli, v roce 1857 byl počet domů 523 a žilo v nich 4 473 obyvatel. Rozvoj textilní výroby a dalších hospodářských aktivit vedl k rozšiřování města a nárůstu počtu obyvatel (roku 1890 bylo 674 domů s 6 910 obyvateli, roku 1900 již 919 domů s 8 745 obyvateli). Rozkvět města přerušila první světová válka a následně velká hospodářská krize ve třicátých letech 20. století.[5]

Josef Jandera, chlapec z nevelkých Hořic ve východních Čechách, se v dětství dostal na studia do Hradce Králové a později do Prahy, kde zakotvil. Pocházel z české rodiny a českého prostředí, a ačkoli měl německé a latinské školy a působil na pražské univerzitě, kde vyučoval nejprve latinsky a později německy, český původ neskrýval a nestyděl se za něj. Naopak se snažil pomáhat rozkvětu své země a svého rodného města.

Téměř celý život udržoval Jandera kontakt s rodnými Hořicemi, pravidelně do nich zajížděl. Navštěvoval své příbuzné i přátele. O jeho vztahu k městu vypovídají následující slova:

… Ač vázán byl úřadem svým v Praze, chvátal vždy, jak prázdniny se přiblížily, do rodiště svého, by nejen zotavil se v kruhu svých přátel a známých, nýbrž také by radou svou, zkušeností i penězi pomáhal ke zvelebení rodného města svého. ([Ma], str. 17)[6]

Na rodné Hořice Jandera nikdy nezapomněl, celý život k nim měl vřelý vztah, byl velkým patriotem svého rodiště. Zajímal se o jeho historii i současnost, snažil se, aby se město po všech stránkách mohlo rozvíjet i v budoucnosti.

Do Hořic se Jandera rád vracel, rozprávěl s hořickými rodáky, ptal se na nové poměry, změny a důležité události, zajímal se o vše, co se týkalo města. Občany Hořic často nabádal:

… Zvelebujte město své, přispívejte svorně k jeho povznesení, aby vnuci vaši nemuseli vyčitati vám. ([Du], str. 6)

1. Silnice z Jičína do Hradce Králové

O první výrazný příspěvek k budoucímu rozvoji Hořic se Jandera zasloužil v roce 1817. Tehdy byla plánována silnice, která měla propojit Jičín a Hradec Králové (šlo o část hlavního tahu Drážďany – Olomouc), aby bylo možno rychleji přesunovat vojsko a zboží. Podle plánů měla jít od Milovic přímo na Ostroměř a minout Hořice. To by znamenalo katastrofu pro rozvoj Hořic. Jandera byl o tomto problému informován od svého bývalého učitele a hořického faráře Aloise Tadeáše Hanla. Okamžitě v Praze obešel své známé, nasadil veškeré síly

[5] Více viz např. [Ji], str. 143, a [St2].
[6] Viz též [Ru], str. 256–257, odkud Lukáš Macák text převzal.

a vliv, aby byl změněn projekt výstavby a aby silnice procházela Hořicemi. Jeho úsilí bylo úspěšné, silnice byla nakonec projektována „podle jeho přání". Nesetkalo se to však s pochopením některých Hořičanů, kteří se nezajímali o možný přínos silničního spojení s okolním světem, jejich zájmy a aktivity totiž nepřesahovaly hranice Hořic. Navíc město muselo z vlastních prostředků na stavbu silnice přispět. Rozhodlo se, že věnuje písek a štěrk z vrchu Gothard, neboť to „městskou kasu" téměř nic nestojí.[7]

Jandera se velkého vděku za silnici přes Hořice od Hořičanů nedočkal. Neopomenul to zcela otevřeně vytknout hořickému magistrátu v dopise ze 14. března 1855:

Abyste se podívali na císařskou silnici, která Hořicemi vede a abyste si vzpomněli, že za ni i za veškeren prospěch, jenž z toho městu plyne, jen mně vděčíte. Kdyby p. děkan Hanl byl na živu, potvrdil by Vám to jistě slovem i písmem, poněvadž dlel v době vyjednávání v Praze a přesvědčil se na vlastní oči a uši, že směr silnice na Milovice s obejitím Hořic byl téměř již rozhodnut. Proto mě velice prosil, abych vše vynaložil na odvrácení trvalého neštěstí od města, že město jistě bude uznalé. Činil jsem vše možné, moji přátelé u nejvyšších úřadů podporovali mě poctivě, věc se zdařila – ale zůstal jsem sám v obligu. Od města samého jsem neslyšel ani slova „děkujeme". ([Šp], str. 47)[8]

Nezájmu Hořičanů o novou silnici se nelze divit. Budována byla zejména pro vojenské účely, hlavním cílem bylo zjednodušit a urychlit přesuny vojsk. Silnice se tehdy stavěly široké (až 12 m), pokud možno přímé, bez ohledu na stoupání či klesání, která pro přesun pěchoty, jízdy a dělostřelectva nebyla překážkou. Nebralo se na zřetel, zda se silnice vyhne větším městům, zásadní bylo spojení vojenských posádek. To, že se Hořicím silnice vyhne, nepovažovali Hořičané za problém, neboť ji nepotřebovali. Byli převážně lokálními řemeslníky a zemědělci. Domnívali se, že když silnice přes Hořice nepovede, bude město uchráněno před přesuny vojsk, před ubytováním transportů a poskytováním přístřeší pro koně a před dalšími službami. Zájem o silnici však měli hořičtí faktoři, kteří stáli u rozvoje textilního průmyslu a dováželi hotové zboží z domácích tkalcoven do Prahy a Vídně. Plně si uvědomovali výhody kvalitní silnice. Nebyli nadšeni tím, že silnice z Hradce do Milovic se má Hořicím vyhnout a zmařit tak jejich naděje na rychlejší dopravu. Prodloužení silnice z Milovic na Hořice a Ostroměř, které vyjednal Jandera, proto uvítali, byť bylo o 8 km delší. Obyčejní Hořičané však nejásali, neboť za tuto změnu musili „připlatit" 8 800 zlatých, což bylo pro město značným břemenem. Dosud se těžko vzpamatovávali z napoleonských válek a různých daní, navíc se město muselo zavázat, že v letech 1817 až 1859 bude úsek silnice, který jde přes město, na své náklady udržovat v dobrém stavu. I tento závazek město finančně zatěžoval. Není překvapivé, že ještě v padesátých letech 19. století chudší Hořičané na silnici reptali a považovali ji za přítěž.[9]

---

[7] Viz [38], o silnici str. 28. Viz též [Ma], o silnici str. 17–18, [Hr], str. 244.

[8] Celý dopis je na str. 47–50.

[9] Více viz [St2] a [St3], první až čtvrtá strana nestránkovaného textu.

Další nevoli vzbudila silnice u obyvatel v Královradecké ulici. Strnad ve své studii z roku 1926 napsal:

Vzhled Královradecké ulice se stavbou silnice velice změnil. Stará, blátivá, vyježděná, hluboká cesta byla zdvižena. Tím ovšem mnohé domky se „utopily“, silnice vedla často (podle Šafránka) až na výši poloviny oken domků, se silnice muselo se do domků sestupovati po schodech do bytů neb krámků, jak se v několika domech dosud spatřuje. Domkům přibylo však tím vlhkosti, neboť kanalisace nebyla a byly často zaplavovány. ([St3], 3. a 4. strana nestránkovaného textu)

Poznamenejme, že v Královradecké ulici stál i Janderův dům, v němž žil jeho bratr Václav s rodinou. Jandera tedy mohl mít informace o vlivu silnice na život ve městě tzv. „z první ruky“. Seykorovy více či méně idealizované obrazy Hořic tyto problémy nezachycují, ostatně nezachycují ani smrduté a špinavé stoky a otevřené strouhy na náměstí.

Na druhé straně je třeba zdůraznit, že silnice přispěla k hospodářskému a obchodnímu rozkvětu města.[10]

2. Vrch Gothard

Jandera byl humanistou, miloval přírodu, snažil se ji chránit, pokud mu síly stačily. Velmi těžce nesl těžbu písku a štěrku na Gothardu a ničení krajiny, vyzýval městskou radu k ochraně vrchu i přírody na něm. Hořce přijal vykácení mohutných lip a věnoval značné prostředky na jejich nové vysazení. Hořický rodák Josef Alois Durdík roku 1877 napsal:

... želal těch líp, které dal magistrát pokáceti. Ano byl ctitelem, horlivým ctitelem lípy. Česká čili slezská lípa byla mu nejkrásnějším stromem v přírodě a říkával, že divoký kaštan má se k lípě, jako netopýr k orlu. Proto za lípu všude orodoval, a že tam u sv. Gottharda vidíme opět nadějné lípy, v tom má Jandera ne poslední podíl, jest to zásluha jeho, která se nejen pamětí vrstevníkův, ale i listinami doložiti dá. ([Du], str. 5)

Jandera tak přispěl k záchraně Gothardu, jemuž hrozil zánik v důsledku rozsáhlé těžby kvalitního písku a štěrku na stavbu silnice z Jičína do Hradce Králové.[11] O devastování Gothardu byl informován od svých hořických přátel. Důrazně žádal magistrát, aby vrch ochránil před „pískaři“ a nechal jej uvést do původní podoby. Vytrvale opakoval svoji žádost, sám věnoval prostředky na rekultivaci kopce. Upřímně se radoval, když jeho snaha byla vyslyšena a těžba hned pod hřbitovní zdí ustala. Musel se však smířit s tím, že byla zřízena pískovna a štěrkovna na severním svahu Gothardu. Místo pod hřbitovem bylo

[10] O dopadu výstavby na proměnu města viz [St3]. V této studii je též několik fotografií Husovy třídy (dříve Královradecké ulice) z dvacátých let 20. století, které ukazují její opakující se záplavy, boj obyvatel s bahnem aj. Viz též [W-13].

[11] O těžbě viz např. [Ji], str. 17.

později upraveno jako park, v sedmdesátých letech 19. století bylo někdy označováno jako *Janderovy sady.*[12]

Koncem života Jandera trpce rekapituloval své snažení spjaté s Gothardem. Hořickému magistrátu 14. března 1855 napsal:

Krásná ozdoba vrchu svatého Gottharda, staré lípy, byly prodány na dříví. To bylo arci krátké a pohodlné. Dalo by se mysliti, že se za to vysází nové lípy. Nikterak! Shledalo se výnosnějším, peníze vybrati a krásný vrch nechati holým. Když jsem o tom zvěděl, zaslal jsem bez prodlení peníze na nové osázení. Zda se tak stalo, v jakém rozsahu a v jakém stavu jsou nové lípy, nevím. Také prý jest nyní, jak slyším, krásný svatogotthardský vrch velice zohyzděn dobýváním štěrku, písku atd., což mě velice bolí, neboť tento vrch jest nesporně nejkrásnější a nejstarší památka hořická. Jsem zvědav, co tomu řekne komisse, jež pro seznání takových památek bude cestovati po Čechách. Ale my jsme si nemohli pomoci, komisse pro stavbu silnic tak chtěla. Ale není-liž pravda, mohli jste mě jen o stavu věci zpraviti, byl bych již nalezl cesty, abych to zprostředkoval, neboť návrší severně od Hořic skýtá štěrk a písek v přebytku bez jakékoli škody. Ale doposud o mně nikdo nevěděl, až mně Jeho Veličenstvo, c. k. místodržitelství, arcibiskupská konsistoř (vlastně pan kardinál), universita, hlavní město Praha povýšili, pak teprvé zvěděli, že existuji. Však toto nepíši jako výčitku, nýbrž v nejlepším úmyslu, dobře věda, že toto jest obvyklý běh světa.

([Šp], str. 48–49)

Jandera si rozhodně nebral a nehodlal brát servítky, neustoupil ze svých názorů a pevných zásad. Dne 20. července 1856 se v dopise adresovaném starostovi Josefu Rumlovi[13] vrátil k rekultivaci Gothardu a jasně napsal, že buď bude po „Janderovu“ nebo s městskou radou končí:

… neboť u mne je rozhodnutí nezměnitelné a pevné: Dokud vrch sv. Gottharda nepřijde do své staré podoby, pro Hořice – nedělati vůbec nic. Mluvil jsem mnoho o tomto vrchu sv. Gottharda se svým synovcem, jenž z počátku byl toho mínění, že by 100 zl. con. m. nekryly výlohy, konečně, když jsem mu věc blíže vysvětlil, uznal, že 100 zl. con. m. je dost. Řekl totiž, že dělník stojí toho času v Hořicích 25 grošů t. j. 30 kr. con. m. Na př. tedy, vezme-li se 10 dělníků, dělá to denně 3 fl. c. m.; těchto deset osob mohou v jednom dni hodný

[12] Viz [38], o devastaci Gothardu str. 28, a [Ma], str. 18.

[13] Josef Ruml (1808–1865) vystudoval práva. V letech 1835 až 1838 byl justiciárem Hořického panství, tj. státním úředníkem pro právní záležitosti. Později působil jako právník. V letech 1851 až 1861 byl purkmistrem (starostou) Hořic. Zasloužil se o hospodářský rozvoj města, obnovu budov i kulturních a osvětových aktivit. Jilemnický uvádí, že Josef Ruml byl Janderovým synovcem a též jeho žákem, neboť jako právník musel nejprve vystudovat pražskou Filozofickou fakultu. Ruml je charakterizován takto: *… muž rázný, často rozhodující samostatně, nebojácný podnikat i na dluh. Do jeho tvořivosti náleží zejména: první vodovod z Kalíšku, srovnání a vyrovnání náměstí, odstranění masných krámů z náměstí, kanalizace náměstí a ulic Jaroměřské, Farské, Královradecké, Jičínské a Haberské, zřízení hlavní školy v r. 1857, opatrovny a jesliček, výsadba třešní na obecních pastvinách a kaštanů kolem kostela a „roku 1861 jako symbol nad dokonalým dílem se rozsvěcují, první čtyři veřejné lampy za tmavých zimních nocí“ …* ([Ji], str. 143)

kus práce vykonati. Nechají-li se 2 týdny pracovati, dělá to 60 fl. c. m., a tu myslím, mohou alespoň hoření val uvésti do pořádku. Ale zůstává pak 40 zl. c. m. na pouhé srovnání strání. Ale toto srovnání nemůže býti nyní provedeno, poněvadž chtějí druhou řadu lip. Dobře, nechť tedy pokácejí třešně a nechají sázení lip, když nechtějí jámy vyplniti dobrou zemí, neboť po 20 – 30 letech se snad najdou v Hořicích lidé, kteří tyto lípy budou moci dodatečně sázeti. Nezazlívejte mi, příteli, toto vyjádření, neboť chci k Vám býti vždy upřímným, proto prosím, abyste měl moji myšlenku a mé rozhodnutí vždy na paměti. Buď dáme vrch sv. Gottharda do jeho dřívějšího stavu, pak je prof. Jandera našim přítelem a učiní pro město, co může, nebo nedostaneme vrch sv. Gottharda vůbec nebo velmi pozdě do dřívějšího stavu, pak se řekne – claudite rivos pueri – stalo se, a já nehnu ani prstem ani nohou, tím méně vynaložím krejcaru pro Hořice, ale neopomenu to říci zřetelně v příštích letech ve svých historických poznámkách 8. a 9. svazku, jak to přišlo. Budou se přirozeně ptáti: Kdo pak byl tenkrát purkmistrem, kdo pak byli obecní radní? – Neměl-li býti můj výpočet snad správný, tak myslím, že by obec mohla také hřivnou přispěti, neboť pro ni, její děti se to má státi, neboť já snad vrch sv. Gottharda neuvidím.

([Šp], str. 50–51)[14]

Jandera i ve svých 80 letech dobře věděl, jak tnout do živého, jak zapůsobit na jistou ješitnost radních. Současně ukázal, že umí promyslet finanční stránku problému a organizaci jeho řešení. Městská rada patrně nebyla nadšena tímto dopisem, ale začala konat, neboť nechtěla přijít o Janderovu podporu a především ztratit jeho zájem založit štědře finančně dotovanou *Janderovskou nadaci*, jejíž vznik byl právě v běhu. Jandera tak jako mnohokrát v životě neustoupil ani o píď ze svých požadavků a zásad. Jeho charakter se ani ve vysokém věku nezměnil.[15]

3. Archeologický průzkum vrchu Gothard

Jandera byl jedním z prvních Hořičanů, který inicioval archeologický průzkum Gothardu. Od 18. století byl tento vrch v centru pozornosti místních, a to nejen kvůli léčivé vodě z proslulé studánky. Lidé zde při nejrůznějších pozemních pracích nacházeli řetězy, šípy, sekyry, pancíře, staré odpadní jámy s keramikou, kamennými nástroji atd. Některé nalezené předměty se později dostaly do hořického muzea. Soustavný výzkum byl zahájen díky Janderovým aktivitám ve druhém desetiletí 19. století. Jandera se k němu dostal v souvislosti s těžbou písku a štěrku na Gothardu; hlavní část prací proběhla v létě roku 1818. V roce 1834 vedl na Gothardu systematický výkop Janderův bratr Václav.[16]

[14] Originál Janderova dopisu z 20. července 1856 je ve fondu [II], omylem je zařazen mezi Janderovy dopisy příbuzným (složka bez inv. čísla).

[15] O významu Gothardu pro Hořice i pro Janderovy aktivity viz např. [Tm4], [Tm5], [Ru], o silnici na str. 257, a [Hr], str. 244.

[16] Viz [38], o výzkumech str. 44–52. Jandera pojednal o svých výzkumech ve druhém svazku svých *Anmerkungen* na str. 601 a dále. Archeologické práce vedené Janderou zmínil

Oldřiška Tomíčková, historička z hořického muzea, o Janderových archeologických výzkumech roku 2008 napsala:

… V roce 1818 podnikl na Gothardě první archeologický výzkum hořický rodák univerzitní profesor Josef Ladislav Jandera. Nechal kopat pod hlavním oltářem, na hřbitově a na valech poblíž hřbitova, aby nalezl základy domnělého kláštera a hradu. Nenašel však nic, jen zbytky dvou středověkých domů. Nepotvrdila se tedy ani dávná pověst o spojení tvrze a města tajnou chodbou. Další výzkum zde podnikl v roce 1834, pravděpodobně na jeho popud, bratr Václav Jandera, který nalezl poblíž sochy sv. Václava zbytky zdí a na poli naproti Šanderovu hostinci dva mlýnské kameny, pravděpodobně pozůstatek větrného mlýna nebo mlýna na dobytčí pohon. ([Tm4], str. 103)

Další archeologický výzkum na Gothardu probíhal až na konci 19. století. Poznamenejme, že staré tvrziště na Gothardu utrpělo již na počátku 19. století při těžbě materiálu na stavbu silnice Hradec Králové – Jičín, při rozšiřování hřbitova a v sedmdesátých letech 19. století při budování Žižkova památníku.[17]

4. Janderův vztah k Janu Žižkovi

Jandera jako Hořičan musel dobře vnímat slávu svého rodiště, patrně slýchal doma či ve škole o historii, význačných osobnostech a událostech. Snad vícekrát vyslechl vyprávění o boji na Gothardu, kde se dne 20. dubna 1423 střetla polní vojska Jana Žižky z Trocnova s oddíly kališnické šlechty vedené Čeňkem z Vartenberka. Jednalo se o jednu bitvu v rámci Žižkova tažení do východních Čech, během kterého chtěl potrestat panstvo, které se snažilo sblížit s králem Zikmundem (1368–1437). Žižkova vojska byla v početní nevýhodě a v otevřeném poli by patrně neměla šanci. Geniální stratég Žižka se však opevnil na Gothardu, z něhož kontroloval okolí, postup nepřítele atd. Těžká panská jízda i rytíři byli ve svazích Gothardu nepoužitelní.[18]

Jandera, ač odchovanec hradeckého bývalého jezuitského gymnázia, německo-latinské pražské univerzity, katolický kněz a strahovský premonstrát, si nesmírně vážil Jana Žižky. Durdík o jeho vztahu k Žižkovi napsal:

… On beze všeho ohledu viděl a ctil v Žižkovi velikého Čecha a geniálního vojevůdce, jenž v osudné době zachoval rod svůj věhlasem svým. A proto stále poukazoval k onomu místu, s něhož Žižka též jednu ze svých vítězných bitev řídil. A tak nejen krajinný půvab, nýbrž i toto historické pozadí činilo vrch ten Janderovi tak milým. ([Du], str. 5–6)

… Jandera byl humanista vzděláním i srdcem svým, on sám často při skutku, při němž nechtěl projeviti původce, sebe uvádí slovem „jistý lidumil“. On milo-

i August Sedláček, viz [Se], viz str. 131. O úpravách zdevastovaného vrchu, které Jandera financoval, o archeologických nálezech objevených při těžbě štěrku, úpravách valů a hřbitovní zdi informoval Janderu jeho synovec Josef v dopise z 30./31. prosince 1856. Uložen je v [II], inv. č. H 2241.

[17] O bitvě na Gothardu, archeologických památkách a výzkumech viz např. [Ul].

[18] O bitvě na Gothardu viz např. [Čo], str. 500 a dále.

val celé lidstvo, avšak jeho lidumilovnosť nebyla jakýms prázdným, abstraktním jménem, za něžto pohodlnosť se zakrývá. A jako pravá láska k lidstvu počíná od onoho bodu, jejž rodištěm zovem, a odtud, jako kruhy na rybníku dál a dále postupují, až k veliké myšlénce celého lidstva se rozšiřuje: tak i Jandera projevoval svou lásku k člověčenstvu hlavně svou stálou sympatií k rodnému městu svému. On radou i penězi přispíval, kdykoli o zvelebení města neb jeho ústavů běželo. O školy dbal, na chudé nezapomínal a důkazy posud trvající podal, kterak na otčinu svou pamatuje. Ta silnice aerární, co vede z Hradce do Jičína – vidíme ji před sebou – měla se původně od Milovic uchýliti a Hořice minouti. Jandera hlavně to byl, jenž svým vlivem, tehdy už velikým, v Praze vymohl, že silnice má nynější směr, snad proti vůli některých tehdy spoluobčanů jeho. Jandera sám tímto činem veliké neštěstí od města odvrátil a těšil se ještě v pozdních letech vzpomínkou na své úsilí k tomu účelu vynaložené. Tak věru tato cesta jakoby tvořila část pomníku jeho. ([Du], str. 4–5)

5. Historie Hořic

Jandera měl rád své rodné Hořice, zajímal se o jejich historii, toužil ji poznat a popsat do všech detailů a podrobností. Historii nevnímal jako vyprávění čtivých příběhů, bájí, pověstí a legend, ale jako seriózní práci založenou na dlouhodobém a pečlivém studiu pramenů.

Jandera od druhého desetiletí 19. století až do roku 1857 vyhledával, shromažďoval a studoval různé prameny, opisoval je nebo ze skromných prostředků platil kvalitní opisovače. Výsledkem těchto jeho celoživotních aktivit je rozsáhlý rukopis *Anmerkungen zum Behute der Geschichte der Stadt und Herrschaft Horzitz* (*Poznámky k dějinám města a panství Hořic*, téměř tři tisíce stran), v němž jsou přepsány prameny, které za čtyři desetiletí usilovné práce nalezl. Rozboru *Anmerkungen*, jeho historii a osudu je věnovaná samostatná kapitola této monografie, neboť se jedná o největší avšak dodnes nedoceněný Janderův přínos Hořicím, Hořicku a Hořičanům.

6. Obrazy Hořic

Jandera chtěl uchovat podobu Hořic, tak jak je znal. Proto nechal zhotovit obrazy, aby budoucí generace měly hmatatelné památky na minulost města. Josef Alois Durdík o tom napsal:

... Už záhy ještě v rocích okolo 1820 dal několikráte město vykresliti, zhotoviti pohledy s vůkolních vyšin i s městské věže. Tenkráte zajisté zachytil podobu města, a tenkráte zajisté byly zásluhou, neb nebylo posud fotografie. Obrazy ty posud zachovány jsou, některé jiné ztratily se. ([Du], str. 5)

Autorem série barevných obrazů (oleje na plátně) i lavírovaných kreseb perem a sépií[19] byl Hugo Václav Seykora (1793–1856), Janderův spolubratr ze

[19] Slovo sépie označuje též speciální hnědou křídu, která se původně získávala pálením

Strahovského kláštera premonstrátů. Pocházel z Českého Brodu, z české rodiny ševcovského mistra Václava Sejkory a jeho manželky Kateřiny, rozené Teubnerové. Roku 1814 vstoupil do kláštera premonstrátů na Strahově, roku 1819 složil sliby a krátce na to byl vysvěcen na kněze. Na Strahově působil jako knihovník, kreslíř, malíř, grafik, iluminátor a ilustrátor. Jako malíř a kreslíř byl samoukem, přesto se roku 1827 podílel na opravě fresek v sále Strahovské knihovny. Roku 1830 z Prahy odešel, stal se farářem v Libotenicích u Roudnice nad Labem. O dva roky později přešel do Dolánek, roku 1838 do Bohušovic nad Ohří. Koncem života byl farářem v Radonicích nad Ohří. Tématem jeho obrazů byly především romantické krajiny, veduty měst, interiéry gotických kostelů a zajímavé objekty historické a umělecké hodnoty. V době, kdy působil v severních Čechách, maloval tamní krajiny a památky. Zanechal po sobě čtyři rozsáhlé skicáře, dvě stovky kreseb na volných listech a řadu olejomaleb. Jeho kresby a malby jsou z velké části uchovány v knihovně Strahovského kláštera.[20]

Jandera přivezl svého přítele Seykoru do Hořic, postaral se o jeho bydlení a stravu. Obrazy Hořic, které Seykora vytvořil, měl Jandera nejprve u sebe v Praze, pak je věnoval Hořicím a přál si, aby byly vystaveny v prostorách radnice. Některé se během let bohužel ztratily.[21] Ve sbírkách Městského muzea a galerie Hořice jsou dnes uloženy tyto Seykorovy práce:

- *Hradecká a Farní ulice* (kresba sépií, 1822, číslo U-086),
- *Hradecká ulice ke kostelu* (kresba sépií, 1820, číslo U-084),
- *Část Hradecké ulice a Haly* (kresba sépií, 1823, číslo U-087),
- *Hořice z kostelní věže náměstí* (kresba sépií, 1820, číslo U-085),
- *Pohled města Hořice od severu* (olej na plátně, 1820, číslo U-002),
- *Hořické náměstí od severu* (olej na plátně, 1820, číslo U-001),
- *Hořický kostel, fara a škola* (olej na plátně, 1820, číslo U-015).

Z popisků připojených k Seykorovým dílům je patrné, že pocházejí z let 1820 až 1823. Tři Seykorovy olejomalby (veduty) zachycující Hořice roku 1820 jsou vystaveny v hořickém muzeu v expozici věnované historii města. Jak kresby, tak obrazy bývají opakovaně reprodukovány v knihách o historii Hořic.[22] Některé obrazy se staly inspirací pro další malíře. Podle Seykorova oleje *Hořický kostel, fara a škola* namaloval Antonín Rudl (1864–1938), učitel, sbormistr a po vzniku Československa i hořický starosta, akvarel *Stará hořická škola*.[23]

---

sépiových kostí. Dnes se vyrábí z oxidu železa. Používala se při kresbě na papír s hrubým povrchem, kresba pak měla hnědočerný nádech. Jednalo se o starou klasickou techniku, bylo možno kreslit hrotem i plochou, vymývat vodou a docilovat jemného stínování. Kresbám touto křídou se říkalo sépie. Byly podobné kresbě uhlem.

[20] Více viz Katalog k výstavě *Hugo Václav Seykora – kresby malíře ze záliby*, kterou připravil Památník národního písemnictví v Praze v roce 1972, viz [Uch].

[21] O vzniku Seykorových děl viz [Ji], str. 60–61. Poznamenejme, že různí autoři označují reprodukce více či méně odlišnými názvy; někdy se liší i jejich datace.

[22] Reprodukce Seykorových obrazů viz např. [Šp], [St3], [Ma], [Tm4] a [TB].

[23] Rudlův akvarel byl reprodukován např. v [Šp], str. 49, [Ji], str. 15, a [St3].

Jandera měl přirozené obavy, co se po jeho smrti s obrazy Hořic stane. Dne 14. března 1855 hořické městské radě napsal tato slova:

… Jednou jsem vzal na prázdniny s sebou malíře z Prahy a dal jsem město malovati, kresby jsou jak ve skizze, tak v oleji u mne, ale nevím, kam s nimi po mé smrti? Mám je nyní poslati do Hořic? Tu se řekne za několik let: „Já nevím, kam to přišlo“. ([Šp], str. 48)[24]

7. Kaple Panny Marie Hlohové

K oblíbeným Janderovým místům patřil nejen vrch Gothard, který se tyčí na jihovýchodním okraji Hořic, ale i vrchol Hořického Chlumu (407 m n. m.), kde již od roku 1767 stávala socha Panny Marie Hlohové (též Panna Maria U hlohu), pojmenovaná podle hlohu, který zde rostl. Jandera a jeho strýc Jan Nepomuk Josef Antonín Kučera zde nechali roku 1826 postavit empírovou kapličku jako poděkování za odvrácení cholerové epidemie od Hořic. Kapli slavnostně vysvětil hořický farář Alois Tadeáš Hanl, Janderův bývalý učitel, přítel a obdivovatel.

Empírová kaplička má skoro čtvercový půdorys (300×305 cm), je vystavěna z hrubě opracovaných pískovcových kvádrů, které byly omítnuty a nabíleny. Průčelí kapličky zdobí a uzavírá vchodová kovová mříž. Nad vstupem je deska o rozměrech 42×95 cm s vytesaným šestiřádkovým textem připomínajícím fundátory. Černě provedený text má toto znění:

Ladis: Ios: Iandera Canon: Reg: In Monte Sion
Prof: Matheseos in Vnivers: Prag:
Et
Ioan: Ios: Kučzera Civis R: Graec: & Prag:
AMBO Hořzicenses Gingi Fegerunt
MDCCCXXVI.

V nadpraží je vyobrazeno Boží oko s paprsčitou svatozáří. Sedlová střecha je dnes pokryta plechem. Na bocích kaple jsou umístěna dvě malá kamenná sedátka, před kapličkou jsou do země zapuštěny dvě kamenné lavičky; umožňují poutníkům odpočinek a chvíli rozjímání. V interiéru kaple je nevelký oltář se sochou Panny Marie, která pochází patrně z šedesátých let 18. století. Před kapličkou rostou dvě staré lípy a za kapličkou starý hloh. V roce 2010 musela být kaple znovu nabílena, neboť se na ní vyřádili sprejeři. Od 22. prosince 2016 je kaplička památkově chráněnou stavbou. Nejčastěji je označována jako *Kaple Panny Marie Hlohové*, někdy je označena jako *Janderova kaple*. V letech 2025 až 2026 proběhla rozsáhlá restaurace celé stavby.[25]

[24] Celý dopis je otištěn na str. 47–50.

[25] O kapličce Panny Marie Hlohové viz [Tm4], str. 70 a 293, [Hr], str. 244, [Ji], str. 106, a [St3], kde je černobílá fotografie kapličky s ještě nepříliš vzrostlými lipami před vchodem. V článku Antonína Rudla [Ru], str. 257, je nesprávně uvedeno, že se na výstavbě kapličky

Je ironií osudu, že jednou z posledních obětí cholerové nákazy v Hořicích byl roku 1850 Václav Jandera, bratr profesora Jandery.

8. Hořický zvon Václav Donát

Méně známé je, že se Jandera zasloužil i o obnovu hořického velkého zvonu *Václav Donát*, který praskl roku 1805. Původní zvon byl odlit roku 1738 za hořického děkana Jana Jindřicha Kunkla, který byl farářem v Hořicích v letech 1736 až 1751. Na plášti měl reliéf Rodičky Boží s Ježíškem, pod nímž byl zvonařův znak s písmeny N a P.[26] Hořický farář Alois Tadeáš Hanl sebral v dobročinné sbírce hodně peněz a nechal zvon přelít. Jandera díky svým kontaktům zařídil přelití, sám docházel do dílny, byl přítomen lití, chladnutí i vyjmutí zvonu z formy a zajistil bezpečnou dopravu nového zvonu do Hořic. Stejně jako Hanl, i Jandera finančně na pořízení zvonu přispěl.[27]

Výška nového zvonu byla 1,15 m a průměr 1,32 m; pod korunou byly dva pásy z růží a mezi nimi dlouhý latinský nápis připomínající hlavní donátory. Na plášti byl na jedné straně reliéf sv. Václava, na druhé latinský nápis. Zvon vážil asi 22 centů.[28]

Zvon *Václav Donát* již neexistuje. V době první světové války musel být sňat a odevzdán vojsku, které jej nechalo roztavit a kov užilo na válečné účely (výroba děl). „Janderův zvon“ tak potkal krutý osud mnoha zvonů u nás, když se staly obětí „rekvírování“. Nepatrná zmínka o rekvírování zvonů v Hořicích a snaze Hořičanů uchovat potomkům alespoň nějakou památku na ně je v [27]. V roce 1917 byla pořízena fotografie zvonu krátce před jeho zánikem.[29]

Na konci života Jandera své působení při přelití zvonu charakterizoval s jistým smutkem:

S přelitím velkého zvonu sv. Donáta dal jsem si největší práci, takže zvonař chtěl mermomocí dáti tam mé jméno, což jsem ze skromnosti odmítl. Ulití zdařilo se znamenitě, zvon dostal se bez pohromy do Hořic. Co se stalo? Nasadili starou korunu šikmo na nový zvon, takže nebylo možno tímto výborně ulitým zvonem na obyčejný způsob zvoniti. – Když jsem se to dozvěděl, byl jsem bez sebe hanbou, že mezi mými tehdejšími pány spoluobčany byli tací oslové (Schaffköpfe), kteří ani nevěděli, že třeba dělat čepec podle hlavy a ne hlavu podle čepce! ([Šp], str. 48)[30]

---

podílel Janderův strýc Václav Kučera, na dedikační desce kapličky je správně uveden Jan Josef Kučera. Antonín Rudl omylem zaměnil křestní jméno Janderova bratra a strýce. Viz též [W-6].

[26] Dva latinské nápisy jsou uvedeny v [Ce], str. 47.

[27] V Janderově diáři z roku 1819 je od 13. srpna do 4. září několik záznamů týkajících se hořického zvonu *Václav Donát*.

[28] Viz [Ce], str. 47–48, a [St3].

[29] Viz [Ru], o zvonu na str. 257, dále [38], o zvonu na str. 28, [Ce], o zvonu str. 47–48. Viz též [Hr], str. 244. Památný zvon Václav Donát je vyobrazen v [TB], obr. 35.

[30] Celý dopis str. 47–50. Správné jméno zvonu mělo patrně být zvon sv. Václava a sv. Do-

9. Čestným měšťanem Hořic

Jandera byl jmenován čestným měšťanem Hořic na počátku roku 1855.[31] Stal se prvním držitelem tohoto vyznamenání. Dne 14. března 1855 zaslal poděkování městské radě za čestné měšťanství a zaslání diplomu. Město ocenilo zejména Janderovu aktivitu a změnu projektu císařské silnice vedoucí z Hradce Králové do Jičína tak, aby procházela Hořicemi, dále jím organizované proměření zeměpisných souřadnic Hořic, založení nadace pro vedení městské kroniky, financování výstavby kaple Panny Marie Hlohové, financování vysázení nových lip na Gothardu, zabránění odtěžení Gothardu a finanční příspěvek na přelití hořického zvonu.

Jandera zdvořile poděkoval dopisem z 14. března 1855:

... Ale ať tomu je jak chce, přece vyslovuji za vyznamenání mi udělené [čestný měšťan Hořic] *svůj nejupřímnější, nejvřelejší dík, a abych alespoň poněkud projevil svou vděčnost, přikládám zde sto zlatých* (*Bank valuta*) *ve prospěch hořického městského chudobince.* ([Šp], str. 47)

10. Tři Janderovy dopisy hořickému magistrátu

Jandera na sklonku svého života hořickému magistrátu adresoval tři německy psané dopisy. Do češtiny první přeložil Bedřich Mendl, druhý a třetí Eduard Zwiefelhofer. Kompletní české verze dopisů byly poprvé otištěny v [Šp], str. 47–52. Ve stejném znění byly později uveřejněny pod názvy *Slavný magistráte! Dopis J. L. Jandery do Hořic* (první dopis) a *Ještě dva dopisy J. L. Jandery do Hořic* (druhý a třetí dopis) v Hořických občasných novinách v roce 2001 (viz č. 2, str. 4–5, a č. 3, str. 4).[32]

11. Výchova a vzdělávání hořických dětí

O výchovu a vzdělávání malých dětí v Hořicích se Jandera zajímal až do smrti. Je to patrné např. z jeho korespondence s hořickým magistrátem. V dopisu ze 14. března 1855 však odmítá víceméně čestnou funkci protektora *opatrovny* (tj. mateřské školky), neboť si je dobře vědom svého vysokého věku a svých možností.

---

náta. Odkazovalo by tak na českého zemského patrona sv. Václava a na sv. Donáta z Arezza (umučen byl asi roku 362), který byl v Itálii uctíván jako patron rolníků, úrody a dobytka, ochránce před bouřkami a krupobitím, nebo snad na sv. Donáta z Münstereifelu (mučedník z 2. století), který byl v Čechách označen jako sv. Donát a uctíván zejména v Německu a střední Evropě jako ochránce před bouřkami a krupobitím.

[31] Dnes bychom spíše hovořili o čestném občanství. O čestných občanech Hořic viz [W-2].

[32] Viz též [39] a [41], nejnověji byly publikovány v roce 2006 v [Tm3], str. 52–58. Originál Janderova německy psaného dopisu magistrátu ze dne 14. 3. 1855 spolu se strojopisným překladem do češtiny je uložen ve fondu [II] (viz inv. č. H 8554), originál dopisu z 20. 7. 1856 je ve stejném fondu ve složce rodinné korespondence (bez inv. čísla). Nedatovaný koncept dopisu psaný cizí rukou je uložen ve fondu [I], inv. č. 2541.

Druhý však návrh, abych přijal protektorát opatrovny, nemohu přijmouti, ač se tím cítím velice poctěn, jednak ježto jsem řádový kněz a musil bych k tomu teprvé vyžádati si svolení představeného řádového, jež – jak předvídám – by nedopadlo kladně, dále že jako osmdesátiletý stařec nemohu přijímati nových závazků, naopak musím všecka vlákna, jimiž toho času ještě se světem souvisím, jedno po druhém, pokud mi možná, rozvazovati. Také musím otevřeně přiznati, že nemám ani nejmenšího pojmu o takovém ústavě, poněvadž jako professor filosofie měl jsem co činiti vždy jen s osobami dospělejšími. ([Šp], str. 47)

Z dopisu je patrně, že Jandera, na rozdíl od řady jiných svých kolegů, nebyl „sběratelem funkcí". Pokud se pro nějakou funkci či aktivitu rozhodl, pak ji vykonával s maximálním nasazením a přesností, což ne všem bylo vždy po chuti.

Ve stejném dopise Jandera tvrdě kritizoval hořické radní za to, jak špatně nakládali se školní nadací hořického měšťana Jana Pečeného. Městu odkázal ve své závěti z 6. listopadu 1805 značné finanční prostředky určené pro duchovního, který měl dvě hodiny denně ve farní škole mládež učit němčinu a latinu. Jandera se zlobil, že peníze jsou čerpány, možná již vyčerpány, ale žádná výuka neprobíhá. Pokud nějaká výuka probíhá, pak se jedná o soukromou aktivitu duchovních, kteří za zvláštní odměnu učí hochy, kteří chtějí pokračovat ve vyšším vzdělávání. Jandera moc dobře věděl, že bez znalosti němčiny a latiny nebylo vyšší studium v této době možné. Sám totiž prošel touto cestou. Žádal rychlou a účinnou nápravu, bolestnou a tvrdou, ale přímou a správnou. Rozhodně si zde nebral servítky, byť se kritika dotýkala hořických katechetů, faráře i městské rady. Poukazoval na to, že současný stav je špatným příkladem pro každého, kdo by uvažoval o zřízení nadačního fondu nebo charity.[33]

Na druhou stranu byl Jandera i v roce 1856 ochoten Hořičanům pomáhat, byť se s městskou radou „přel o Gothard". V dopisu z 20. července 1856 hořickému purkmistrovi sděloval, že předal žádost o urychlení povolení hlavní školy v Hořicích na správná místa a podpořil ji, byť se s ní neztotožňuje a považuje ji za uspěchanou a překotnou.[34]

Poznamenejme, že Hořice otevřely hlavní školu již roku 1857 a od tohoto roku se začalo vyučovat německému jazyku, což mělo usnadnit vstup chlapců na vyšší školy. Až do roku 1865 zde byly tzv. smíšené třídy. Přístavba nového křídla v tomto roce umožnila oddělit chlapeckou školu a dívčí školu. Z úspěchu se Hořice dlouho neradovaly, neboť podle nového školského zákona z roku 1869 byla škola přeměněna na školu obecnou, která opět poskytovala jen nejnižší vzdělání. Hořice pak musely díky své neobratnosti a tvrdohlavosti až do roku 1876 bojovat o zřízení měšťanské školy, která poskytovala vyšší vzdělání, připravovala ke studiu na učitelských ústavech a odborných školách.[35]

[33] Viz [Šp], str. 49–50.
[34] Viz [Šp], str. 51.
[35] O vývoji školství v Hořicích viz [Tm4], str. 171–197, a [TB].

12. Nadace pro městskou kroniku Hořic

Jandera toužil, aby byly spolehlivě zaznamenány historie, vývoj a proměny města, aby Hořičané věděli, jakými osudy jejich město prošlo. Sám po celý život sbíral dokumenty, které by mu umožnily sepsat historii podle pramenů. Vážil si kronik vedených pečlivými faráři či Hořičany. Opsal do svých *Anmerkungen* dvě hořické kroniky – *Kroniku Kučerovu* a *Kroniku Rychterovu*, které jsou dnes považovány za ztracené, a známe je jen díky Janderovým opisům.

Kronika Kučerova obsahovala záznamy z let 1577 až 1689 a 1732 až 1776. Zápisy byly vepsány do *Historického kalendáře Daniela Adama z Veleslavína*, který vyšel ve dvou vydáních roku 1578 a 1590. Každý den v kalendáři doprovázela významná data z českých i světových dějin, byl tam i dostatek místa k záznamu místních či rodinných událostí. Není jasné, kdo byl autorem zápisů; kroniku nejprve vlastnila rodina Bubáčků, později rodina Kučerů. Posledním majitelem byl královéhradecký obchodník Jan Nepomuk Josef Antonín Kučera, který je autorem zápisu ze dne 18. února 1776, v němž poznamenal, že se jeho sestře Marii a jejímu manželovi Josefu Janderovi, hořickému perníkáři, narodil syn Josef Václav Jan, pozdější matematik známý pod jménem Josef Ladislav Jandera. Roku 1818 Kučera kroniku Janderovi zapůjčil a ten její jednotlivé zápisy v roce 1819 chronologicky seřadil a přepsal.[36]

V Janderově pozůstalosti uchované v knihovně kláštera na Strahově je uložen konvolut v kožené vazbě (sgn. HO II 52), který obsahuje nejprve tři tisky a pak rukopis nazvaný *Hořické paměti rodiny Kučerovy a Janderovy 1750–1822* (34 listů, 18,4 a 15,4 cm, prázdné 30v–34v). Je psán několikerou rukou, Jandera připojil na několik míst informace o autorech zápisů. Například na straně 7v uvedl jméno *Joseph Gotthard Gandera* (Janderův otec), na straně 8r *Jan Nep. Joseph Kuczera* (Janderův strýc), na straně 8v *Jan Canthani Juris Candidatus* (hořický syndik a manžel Veroniky, roz. Kučerové, Janderovy tety). Některé zápisy psala též Janderova matka Markéta, týkaly se zejména Hořic a jejího syna Josefa Ladislava Jandery. Dochované zápisy nejsou časově uspořádané, zachycují období 1738 (str. 16v) až 1822 (str. 30r). Patrně byly zapisovány jednotlivými autory na různá „volná místa“ značně nelogicky a nesystematicky.

Kučerova kronika byla a je hořickými patrioty i historiky považována za ztracenou. I moderní literatura o hořických pamětihodnostech o ní píše jako o ztracené. Její text je obvykle citován podle přepisu v Janderových *Anmerkungen*. Pavel Křivský, který roku 1971 zpracovával v Památníku národního písemnictví v Praze Janderovu pozůstalost, k této problematice uvádí:

Ladislav Josef Jandera se narodil 19. února 1776 v Hořicích v Podkrkonoší, kde byl jeho rod usedlý po několik generací. Janderův děd z matčiny strany, Jan Kučera, hořický primátor, byl písmák. Psal nejen rodinnou kroniku, ale zapisoval i hořické pamětihodnosti. V zápiscích pokračoval Janderův otec Josef Gotthard Jandera a jeho strýc Jan Cantani, městský syndik. Tyto zápisky

[36] Viz Janderovy *Anmerkungen*, díl 4., str. 1214–1224.

později Ladislav Jandera pečlivě prohlédl a u většiny připsal, kdo byl jejich autorem. ([Kř1], str. 21)

Křivského článek patrně zapadl a unikl pozornosti nejen hořických historiků a patriotů. Viz např. [TPO], kde je na str. 57 uvedena informace o povstání v Hořicích podle Kučerovy nezvěstné kroniky s odkazem na Janderovy *Anmerkungen*, které jsou ve fondu Hořice v archivu v Jičíně. Zdůrazněme však, že *Hořické paměti rodiny Kučerovy a Janderovy 1750–1822* nejsou totožné s *Kronikou Kučerovou*; tu se v Janderově pozůstalosti nepodařilo najít, patrně je ztracena.

Kronika Rychterova byla dílem hořického ševce Josefa Rychtera (nar. 1720). Jeho záznamy začínají rokem 1756 a končí rokem 1805. Jandera české zápisy doslovně opsal, ač nejprve plánoval pořídit si z nich jen výpisky.[37] Josef Špringer v květnu roku 1927 pečlivě text *Rychterovy kroniky* z Janderových *Anmerkungen* opsal.[38] Ztráta *Rychterovy kroniky* je připomenuta v [TPO], str. 323; i zde je uveden odkaz na Janderovy *Anmerkungen* ve fondu Hořice v archivu v Jičíně.

Texty obou kronik podle Janderova opisu vyšly tiskem v rámci vydání tzv. *Řehákovy hořické kroniky.*[39] Jejím autorem byl Josef Řehák (1891–1942), hořický krupař, obchodník, vlastenec, písmák a aktivní účastník hořického společenského života.

Osud Janderovi splnění jeho snu nedopřál, jak se můžeme dočíst z následujících slov hořického historika:

Je tragickým údělem velkých mužů, vytknuvších si daleké a široké životní cíle, že shledávají na sklonku života svého nemožnost jejich dosažení; vyslovujíce lítost svoji, že met jimi vytčených dosáhnouti nemohli, neklesají na duchu, nýbrž snaží se všemi, dosud jim zbylými silami, zajistiti dokončení svých plánů v budoucnosti. Vzpomeňme jen Komenského! I náš veliký rodák, prof. Jos. Lad. Jandera – ač mathematik – chová svoji dávnou touhu a snahu: sepsati důkladné dějiny svého rodného města i kraje, jakými by se nemohla chlubiti ani města veliká, Prahy nevyjímaje. Jeho životní čas vyčerpán jest však pouhými přípravami k této historii; zápisky vzrůstají na tisíce a tisíce stránek a na celé folianty; nemá štěstí, aby svého spolupracovníka, v němž viděl pokračovatele svého díla – viděl v Hořicích jako duchovního správce; jemu jistě by dokončení díla svého odporučil. Jsa nucen zanechati díla svého, aniž by věděl, kdo v něm pokračovati bude, chce svému neznámému nástupci zajistiti jeho kontinuitu. Avšak komu svěřiti, po svých ne právě šťastných zkušenostech, další zaznamenávání dějin města? K úřednictvu městskému důvěry neměl, rovněž nechtěl svěřiti tuto práci místnímu knězi. Rozhodl se pro učitele, zajistiv si při tom kontrolu městské rady a místní duchovní správy. ([Šp], str. 46)

[37] Viz Janderovy *Anmerkungen*, díl 4., str. 1184–1210.

[38] Text napsaný na psacím stroji s fialovou páskou (15 stran) je uchováván v hořickém muzeu (inv. č. H 2425, fond [II]).

[39] Viz [37]; *Kučerova kronika* je na str. 65–79, *Rychterova kronika* s Janderovými poznámkami na str. 80–109.

Ke konci svého života Jandera intenzivně hledal svého pokračovatele, nejprve mezi svými spolupracovníky, kteří se podíleli na opisování či revizi textů *Anmerkungen.* Když bylo jasné, že tudy cesta nevede, rozhodl se vytvořit speciální nadaci, která měla sloužit na úhradu nákladů spojených s vedením stálé a kvalitní městské kroniky. Vzhledem ke svým celoživotním zkušenostem s úřady, úředníky i faráři, s nedbalým zacházením s odkazy či poslední vůlí dárců, se zneužíváním odkazů či jejich čerpáním na jiné účely, než si dárci přáli, velmi pečlivě přemýšlel, jak vlastní fundaci (5 000 zlatých) založit, právně ochránit a zajistit kontrolu plnění jejího účelu i hospodaření s penězi v časech, až už dávno nebude mezi živými. Jeho promyšlené snahy dokládají dopisy, které v letech 1855 až 1856 zaslal hořické městské radě, resp. hořickému purkmistrovi. Například v dopise ze 14. března 1855 Jandera napsal:

… Tak na př. zanáším se již po léta myšlenkou, založiti nadaci, aby někdo v Hořicích psal kroniku města rok od roku (ne vědeckou), nýbrž jen obyčejnou, jak po několik let dobře to dělal švec Rychtera, jehož rukopis mám v rukách. Dotazuji se mnoho advokátů, soudních a politických úředníků atd., jak to udělati? Ale veškeré názory v tom se shodují: „Ano, nebude-li se představenstvo města o to starati, jest vše již předem ztraceno“. Vše předem ztraceno? Přiřknou nadaci nějakému úředníkovi (měl jsem úmysl věnovati to učiteli) jako přídavek k jeho platu, ten bude považovati nadaci za svůj úřední plat a o kronice nebude dále řeči. Ani stížnost u nejvyšších úřadů zemských nebude nic platna, neboť v nouzi popíše se rychle několik škartek a tyto budou vydávány za kroniku. Tu arci žádný právnický důkaz nebude možno provésti. ([Šp], str. 49]

V průběhu roku 1855 a jara následujícího roku 1856 probíhala jednání mezi Janderou, jeho zástupcem, hořickým magistrátem, hořickým purkmistrem, c. k. okresním úřadem v Hořicích, místodržitelstvím v Praze a dalšími úřady. Byly stanoveny právní i finanční podmínky *Janderovy nadace* neboli *Hořické nadace školních učitelů.* O výsledku těchto jednání je možno číst tato slova:

… Dne 29. února 1856 složil prostřednictvím svého důvěrníka na c. k. zemském místodržitelství v Praze 5 uherských vyvazovacích úpisů v celkové hodnotě 5 000 zl. konv. měny. Z této částky měl být dle jeho rozhodnutí vyplácen roční výnos zasloužilému školnímu učiteli v městě Hořicích, nyní v kraji jičínském, na městské škole ustanovenému jako přídavek a zlepšení jeho příjmů, avšak bez sebemenšího zmenšení, zkrácení neb snížení tohoto příjmu vyplácen býti má, začež týž kroniku onoho města vésti a v ní pokračovati, jakož i pamětihodnosti tohoto města vždy přesně zaznamenati má. ([Tm3], str. 27)

Jandera složil peníze podle přání městské rady. Neustoupil však ze svého přání, aby kroniku vedl hořický učitel. Podle jeho vůle měl být kronikář vybrán na základě veřejného konkurzu, jeho výběr měl být jednotným a společným rozhodnutím městské rady a duchovní správy Hořic, tj. na výběru se měla dohodnout úřední a církevní správa města. Jandera rovněž požadoval, aby odměna kronikáři byla vyplácena v půlročních splátkách a vždy na základě kvi-

tance městské rady a duchovní správy, že kronika byla řádně vedena. Vlastní jmenování kronikáře mělo provádět zemské místodržitelství.[40]

Jandera vznik nadace sledoval s jistým napětím a velkým zájmem, již dne 20. července 1856, tj. ještě před oficiálním založením nadace, v závěru dopisu Josefu Rumlovi, hořickému purkmistrovi, napsal:

… Až nový historiograf bude jmenován, prosím, abyste mi to brzo hlásil, abych mohl s ním vstoupiti ve styk. ([Šp], str. 51)

Hořická městská rada se v letních měsících roku 1856 příliš nenamáhala s rychlým obsazením místa kronikáře, byť návrh na místodržitelství měl být podán do 1. září 1856. Konkurz na kronikáře vypsala teprve 29. srpna 1856 a termín pro podání žádostí stanovila na 15. září 1856. Okresní úřad v Hořicích urgoval předložení jména kandidáta již dne 18. září 1856. Městská rada Hořic se sešla teprve 22. září 1856 a probrala pět došlých žádostí. O místo se ucházeli: Jan Klepl, podučitel, Josef Horák, provizorní učitel, Jan Klapka, městský učitel ve školce (opatrovně), Václav Pospíšil, podučitel, Josef Jandera, měšťan a školní dozorce (synovec prof. Jandery).[41]

Výsledkem rokování konkurzní komise bylo jednomyslně stanovené terno, tj. trojice vhodných kandidátů na kronikáře: Josef Horák, Jan Klepl a Jan Klapka. Poznamenejme, že to bylo první a poslední jednomyslné rozhodnutí v případě ustanovení hořického kronikáře.

Není jasné, co bránilo zaslání návrhu okresnímu úřadu v Hořicích, neboť ten městskou radu opětovně urgoval a žádal zaslání jména ještě 9. října 1856 a městské radě dal lhůtu tří dnů. Pak se úřední jednání rozjela. Dne 9. prosince 1856 pražské místodržitelství výnosem č. 62 340 jmenovalo Josefa Horáka provizorně kronikářem, neboť byl pouze provizorním učitelem. Jeho roční plat činil 220 zlatých, což rozhodně nebyla zanedbatelná částka. Úřadu se ujal na počátku roku 1857. Situace se změnila, když se stal skutečným učitelem na

[40] Nejdůležitější doklady, které mapují vznik *Janderovy nadace*, jsou ocitovány v článku [Šp] na str. 52–53. Na str. 53 je otištěno české znění nadační listiny, která byla sepsána 8. srpna 1856 ve třech verzích (pro místodržitelství v Praze, pro biskupskou konsistoř v Hradci Králové a pro obec Hořice). Janderovo jméno jako dárce finančních prostředků, jak bylo jeho zvykem, nebylo uvedeno. V listině se hovoří pouze o „jistém příteli lidstva a školy“ nebo „zakladateli a jeho vůli“. Dvě důležité listiny z 29. února 1856 vztahující se ke složení financí a založení nadace jsou uloženy ve fondu [I]. Jedná se o přípis pražského místodržitelství Ignáci Nádhernému, guberniálnímu a zemskému medicinálnímu radovi, ve věci nadace, kterou anonymně založil Ladislav Josef Jandera, s přípiskem opata Jeronýma Josefa Zeidlera, který vyjádřil souhlas se vznikem nadace (inv. č. 2537). Dále se jedná o opis přípisu pražského místodržitelství ve věci nadace, který byl určen finanční prokuratuře v Praze; potvrzoval, že Jandera složil 5 000 zlatých (inv. č. 2538).

[41] Dne 5. září 1856 psal Jandera synovci Josefu, reagoval na jeho dopis, v němž se synovec zajímal o místo placeného kronikáře Hořic a žádal strýce o podporu. Jandera mu vysvětlil, že žádná jeho intervence nebude nic platná, protože se při výběru bude nutno řídit zakládací nadační listinou, která říká, že místo má být propůjčeno učiteli, a tím synovec Josef není. Dopis je uchován v nečíslované složce Janderových dopisů a dopisů jeho příbuzných ve fondu [II].

hlavní hořické škole. Dne 31. ledna 1861 byl místodržitelstvím výnosem č. 139 ustanoven skutečným „chronistou města Hořic“, tj. řádným kronikářem.[42]

Jandera na Horákovo jmenování reagoval dopisem z 16. prosince 1856, z něhož vyplývá, že se o tom dozvěděl nikoliv od purkmistra z Hořic, ale od svých přátel z místodržitelství.[43] Své nadšení z toho, že se věci daly do pohybu, vyjádřil následujícími poetickými slovy:

… Teď máme tady mlýn a voda začíná naň téci. Nyní jest hlavní věcí, aby tu byl muž, aby stroj uvedl v pohyb. Proto znám jenom jednoho pána, který by nám zde vypomohl, a tento pán jste, příteli, Vy! Prosím Vás tudíž snažně, ježto jste tak mnoho už pro město udělal, abyste se ujal této po staletí blahodárné práce; neboť tím přejde Vaše požehnané působení na potomstvo a přinese Vašemu jménu čest. To jest věc, které nikdo lépe nerozumí než Vy sám. ([Šp], str. 51)

Jandera se však nespokojil jen s pouhým jmenováním kronikáře. Ve výše zmíněném dopise hned vyslovil přání, aby kronika byla psána již od ledna 1856, tj. aby kronikář zachytil události téměř uplynulého roku. Jeho přání Josef Horák vyplnil. V dopise Jandera též podal stručný návod, jak by zápisy měly formálně vypadat, co vše by měly obsahovat a čeho všeho by si měl kronikář všímat a zaznamenávat. Jandera doufal, že jeho dílo *Anmerkungen* bude mít kvalitního a stálého pokračovatele. Věřil, že jím založená nadace přinese jeho rodnému městu vzácné dědictví.

Josef Horák (1822–1901) kroniku pečlivě vedl od roku 1856 až do roku 1891, popsal dva celé svazky a část třetího svazku, tj. 2 254 stran.[44] Učitelské povolání zastával nepřetržitě 54 let, kronikářské 35 let.

Jandera by byl jistě potěšen, kdy věděl, že hořická kronika je psána nepřetržitě od roku 1856 až do současnosti. Jeho přání bylo tedy zcela naplněno, nepotkal je osud řady jiných nadací a odkazů, které v bouřlivých historických časech zanikly.

V roce 2006 tvořilo hořickou kroniku již 76 knih. Mnohé její svazky obsahují nejrůznější přílohy a rejstříky.[45] Každoročně přibývá jeden více či méně rozsáhlý svazek. V současné době je jejich text navíc uchováván v elektronické verzi.

---

[42] O historii volby prvního kronikáře viz [Šp], str. 53.

[43] První informaci Janderovi patrně sdělil v dopise z 30./31. prosince 1856 jeho synovec Josef, který nebyl Horákovým jmenováním nadšen, neboť se sám o místo kronikáře ucházel. Viz Josefův dopis uložený ve fondu [II], inv. č. H 2241.

[44] O Horákově životě, pedagogické práci, vedení hořické kroniky a dalších aktivitách viz [Bt1], [Bt2] a [Šp], str. 57.

[45] O historii hořické kroniky viz [Šp]. Viz též [Tm3], kde jsou kromě historie kronik medailonky 16 kronikářů a kronikářek, kteří vedli kroniku od jejího vzniku až do roku 2006. Zmínky o přínosu *Janderovy nadace* pro kronikářskou činnost v Hořicích jsou též v [Ru], str. 257, [Ma], str. 20, [Tm4], str. 119, a [Hr], str. 244.

13. Pamětní deska na rodném domě

Na Janderově rodném domě v Královéhradecké ulici č. 15[46] byla roku 1877 u příležitosti stého výročí jeho narození umístěna pamětní deska s tímto nápisem (viz [Du], str. 8):

Zde se narodil dne 19. února 1776
Josef Ladislav Jandera,
Professor na vysokém učení Pražském

Mramorovou desku pořídili hořičtí studenti, zhotovil ji Josef Jiříček (1835–1895), sochař a učitel slavné hořické kamenické školy.[47]

Slavnostní odhalení desky se konalo 16. září 1877 za přítomnosti mnoha Hořičanů a hostů, hlavní projev proslovil profesor Josef Alois Durdík, hořický rodák a Janderův žák.

Na pořízení a instalaci desky, přípravu jejího odhalení a dvoudenní oslavy slavného Hořičana byl zřízen přípravný výbor, v jehož čele stanul hořický lékař Eugen Levit (1850–1900) a Julius Kudrnáč, student pražské Filozofické fakulty. Oslavy byly zahájeny 15. září 1877 večerním divadelním představením, kterému předcházelo hudební vystoupení a proslov. Hořičtí divadelníci předvedli truchlohru *Baron Goertz*, kterou sepsal Emanuel Bozděch (1841 až po 1889), český dramatik, překladatel, novinář a kritik. Hru dokončil v lednu 1868, poprvé vyšla tiskem již roku 1871. Historické drama umístěné do Švédska na počátek 18. století mělo velký ohlas, bylo oblíbené pro kritiku honby za slávou, četné politické narážky, dobře vystavěný příběh a věrohodné zobrazení doby a prostředí.

Druhý den, 16. září 1877, zahájilo o šesté hodině ranní „čepobití a střílení z moždířů“ na vrchu Gothard. V devět hodin následovalo uvítání hostů v hořické *Měšťanské besedě*. O hodinu později se zástupci města, spolků a hosté začali řadit na náměstí před radnicí, a pak slavnostní průvod sešel k Janderovu rodnému domu. Zde se uskutečnila velkolepá oslava. Nejprve zazněla slavnostní kantáta následovaná proslovem, odhalením desky a chorálem. Poté byla deska odevzdána do majetku a péče města.

Od tří hodin odpoledne pokračovaly oslavy koncertem, který se konal v zahradě hostince pana Šandery na gothardském vrchu. Oslavy zakončil ples, který byl zahájen o osmé hodině večerní v prostorách hořického divadla.[48]

Deska byla při všech přestavbách domu č. 15 pečlivě ochraňována, aby nedošlo k jejímu poškození. Přesto zub času hlodal i na ní. Roku 1946 městský

[46] V hořické matrice je uvedeno, že se Jandera narodil v domě č. 14. Počátkem 19. století (patrně mezi roky 1801 a 1805) byly některé domy v Královradecké ulici přečíslovány. Číslo Janderova rodného domku se změnilo na 15. Na počátku 20. století byla Královradecká ulice přejmenována, nyní se jmenuje Husova.

[47] Více viz [Ji], str. 77, a [Sk], str. 127.

[48] Viz *Pozvání k slavnosti zasazení památní desky Jos. Ladislavu Janderovi v Hořicích dne 15. a 16. září 1877*, fond [II], inv. č. H 2428.

národní výbor na své schůzi 12. února projednal stížnost občanů uveřejněnou v *Hořických novinách* 9. února 1946, která se týkala špatného stavu Janderovy pamětní desky. Výbor požádal majitele domu, pekaře Josefa Rychteru, aby fasádu domu i desku opravil na své náklady. Výbor přislíbil podílet se na nákladech opravy, tj. přispět na obnovu desky. Dne 1. března 1946 Josef Rychtera výboru oznámil, že dům i desku plánuje opravit na jaře ze svých vlastních prostředků.[49]

Poznamenejme, že Janderův rodný dům v Hořicích a část Královradecké ulice zachytil na kresbě roku 1820 Hugo Václav Seykora. Jedná se o kresbu sépií, která zachycuje Janderův rodný dům a kostel.[50] Podle Seykorovy kresby namaloval Jan Kyselo nevelký obraz *Rodný domek prof. Jos. Lad. Jandery.*[51]

Královradeckou ulici popsal roku 1926 František Strnad:

Ulice Královradecká jest nejstarší ulicí hořickou. Jest to část oné původní severo-jižní komunikace, při níž město vzniklo v dobách pradávných a která dala městu onu charakteristickou, od severu k jihu protáhlou podobu, se svými výhodami i nevýhodami. Již samotný její směr, téměř přesně jižní, je v rovném, vlhkém terenu na úpatí Chlumů, shromaždišti spodních i přívalových vod s jejich jižního svahu, překážkou velikou, která byla a je do dneška příčinou mnohých nesnází. Směr její nesouhlasí s přirozeným sklonem půdy, který je v celku od severovýchodu k jihozápadu, takže nejen nepodporuje přirozený odpad vod, nýbrž mu brání. Na neodvodněné půdě jsou domy vlhké, sklepy zatopené, za přívalů vniká voda i do bytů. Hlavní jižní směr komunikací byl příčinou druhého hlavního směru komunikačního, od západu k východu, z týchž příčin právě tak nevýhodného jako směr severojižní.

Původní ulice Královradecká obmezovala se ovšem jen na nejbližší okolí kostela; k jihu domů jen pomalu přibývalo. …

… Bývalo-li na náměstí bláta po kotníky, bylo ho tím více v Královradecké ulici, kde voda neměla přirozeného odpadu. Stará cesta byla položena mnohem níž, než nynější silnice, domy, většinou dřevěné, často vybíhaly do cesty a zužovaly ji tak, že se na některých místech stěží projelo. Bláta bývalo tolik, že normanské povozy ve městě na několika místech (v Husově ul. u rybníčka, v Jičínské ulici u nynější pošty) přípřeže míti musely, aby z bláta vyjely. Domků bývalo málo, bývaly odděleny zahrádkami, které se teprve později zastavěly, jak patrno z pořadí domovních čísel, které v této ulici počíná.

([St3], první strana nestránkovaného textu)

[49] Viz dokumentace domu č. 15, Stavební úřad v Hořicích.

[50] Originál je uložen ve Sbírce městského muzea a galerie Hořice, grafika U-084, viz Hugo Václav Seykora: *Hradecká ulice ke kostelu.*

[51] Kresba je uložena ve Sbírce městského muzea a galerie Hořice, grafika U-615.
Jan Kyselo (1870–1923), učitel, muzejník a umělec, působil jako odborný učitel na různých hořických školách (měšťanská škola, dívčí škola Vesny, sochařská škola). Byl iniciátorem vytvoření veřejně přístupné sochařské sbírky, která byla otevřena roku 1908 v prostorách sochařské školy. Kyselo se stal jejím prvním kurátorem. Sloužila nejen jako veřejná galerie plastik, která podávala informaci o českém moderním sochařství, ale též jako výukový materiál.

Podobný stav domů v Královéhradecké ulici zachycuje i Seykorova kresba. V článku [St3] se uvádí, že dům č. 15 získal Václav Jandera, mladší bratr prof. Jandery. Přestavěl jej roku 1849 (podle jiných pramenů již roku 1830). Zde vedl poštu a hospodařil.[52] Po jeho smrti roku 1850 se domu ujal jeho syn Josef, o poštu však rodina přišla.[53]

Strnad o Josefovi Janderovi píše:

... súčastnil se v r. 1848 svatodušních bouří v Praze, odkudž utekl. Hospodařil pak s matkou podporován strýcem profesorem. O poštu přišli. Byl činný ve zpěváckém spolku, záložně i spolku ochotnickém a hrával mnohé těžké úlohy. Zemřel r. 1892 a zanechal z celého jmění 2 nemanželským dětem 3 000 zl.

([St3], devátá strana nestránkovaného textu)

Poznamenejme, že Josef Jandera ve školním roce 1845/1846 studoval první ročník pražské Filozofické fakulty, jeho strýc mu přednášel matematiku. V Janderově katalogu posluchačů v zimním semestru 1845/1846 je u Josefa Jandery poznamenáno, že je z Hořic, v Praze bydlí v domě č. 107, v posluchárně „logiky“ sedí ve čtvrté lavici oddělení B. V semestru odpovídal 1× *eminente*, 5× jen na 1; u zkoušky první a druhou otázku zodpověděl *sehr gut* (výborně), třetí *gut*+ (dobře, skoro výborně) a čtvrtou *gut* (výborně). Jeho píle a pracovní nasazení Jandera hodnotil *eminente*, celkově u něho prospěl s nejlepším možným hodnocením *eminente*, což nebylo běžné. V letním semestru 1845/1846 u Josefova jména najdeme pouze informaci, že je z Hořic a v posluchárně sedí ve čtvrté lavici v oddělení B. Jeho jméno je přeškrtnuto, není vyplněné hodnocení odpovědí v semestru, u zkoušky ani výsledná známka. Není uvedena informace o dodatečné zkoušce. Josef tedy studia zanechal.[54]

Josefova situace v Hořicích nebyla po smrti otce Václava roku 1850 jednoduchá. Hospodářství nevynášelo, dědické řízení po otci Václavovi se vzhledem k působení bratra Karla v armádě a jeho dlouhodobé službě na Balkánu vleklo. Josef opakovaně svého strýce žádal o finanční podporu na cestu do Vídně, na léčení, na úhradu otcových a svých půjček apod.[55]

---

[52] O Janderově poštmistrování viz [Ji], str. 10.

[53] Josef Jandera, syn Václava Jandery, patrně s převzetím pošty počítal. Strýc Josef Ladislav Jandera mu 4. září 1851 psal, že věří, že úřad pošty již řádně převzal, a přál mu hodně štěstí v novém zodpovědném místě (viz složka rodinných dopisů bez inv. č.). Důvody neúspěchu nejsou jasné. Je možné, že Josef nebyl považován za důvěryhodného, neboť se angažoval v Praze v revolučním roce 1848 (viz dopis Josefa Ladislava Jandery bratru Václavovi ze 7. července 1848). Snad bylo v Hořicích známo, že Josef zběhl z univerzitních studií (viz dopis Josefa Ladislava Jandery z 29. září 1845 bratrovi Václavovi o nezdárnosti Josefa, dopisy synovce Josefa strýci Janderovi z 6. a 29. října 1845, v nichž prosí o pomoc při povolení reparátu, viz inv. č. H 2443). Je též možné, že problémem byl i Josefův obličej, který často postihovala ošklivá vyrážka, kvůli níž se prý nemohl oženit (viz dopisy strýci Janderovi ze dne 29. 12. 1854, 25. 6. 1855 a 30./31. 12. 1856, inv. č. H 2241). Zmíněná korespondence je uložena ve fondu [II].

[54] Viz Janderovy katalogy – *Katalog des ersten philosophischen Jahrganges 1846, I^{tes} Semester* (*Mathematik*), ... *II^{tes} Semester* (*Mathematik*), které jsou uloženy ve fondu [II], inv. č. H 2421 a H 2422.

[55] Viz Josefovy dopisy z 15. 11. 1852, 29. 12 1854 a 25. 6. 1855 ve fondu [II].

Po smrti Josefa Jandery získal dům pekař Antonín Kozel, který v přízemním zděném domku již roku 1894 provedl přestavbu staré maštale na byt.[56] V roce 1914 požádal o povolení přestavby pekárny a dílny. Žádost zahrnuje plán stavby i situační stav ulice (domy č. 14, 15 a 702). Asi ve dvacátých letech 20. století se dům č. 15 dostal do majetku Františka a Jiřiny Rychterových. Ti postupně provedli několik úprav a přestaveb, z nichž největší byla v roce 1928, kdy přistavěli první patro, upravili celé přízemí, rozšířili dílnu a zmodernizovali pekárnu. Dům s dílnou vlastnili v roce 1946, kdy se projednávala oprava Janderovy pamětní desky.[57] V roce 1961 byl zbourán sousední dům č. 14, ustoupil široké komunikaci (ulice Aloise Hlavatého), která jde z Husovy ulice k západu. V současné době je dům č. 15 pěkně upraven, má novou fasádu. Sídlí v něm jídelnička *Na Růžku* s domácí kuchyní.[58] Deska je zachovaná, je hůře čitelná, potřebovala by obnovu písma.[59]

Poznamenejme, že Janderův dům patřil v Hořicích k nejstarší zástavbě. Vzhled města do první poloviny 19. století Oldřiška Tomíčková popsala takto:

Hořické náměstí neboli rynek má tvar protáhlého nepravidelného lichoběžníku, mírně stoupajícího do úbočí Hořického Chlumu, a až do poloviny 19. století si uchovalo svůj venkovský ráz. Převážně dřevěné domky s podsíněmi byly obráceny štíty do náměstí a mezi jednotlivými budovami byly průjezdy do dvorků. Náměstí protínal od severu k jihu potok, který plnil funkci povrchové kanalizace a odváděl z města splašky a nečistoty, podobně jako několik dalších stok v jiných částech města. Přes tyto strouhy vedly lávky k jednotlivým stavením. Uprostřed nedlážděného náměstí stávaly masné krámy. Podobně vypadaly i hořické ulice, v nichž před domky rostly ovocné stromy. Urbář z roku 1628 ve městě udává 123 osedlých, čili majitelů domů a dva domy pusté.

O sto let později, v roce 1728, vzniká první jednoduchý situační plán města ...

Na plánu z roku 1728 je vidět, že již tehdy ve městě existovaly všechny starší hořické ulice: Zámecká (nad zámkem, dnešní Maixnerova), Židovská (Karlova), pozdější Kasárenská (Škroupova), Gothardská (Janderova), Jičínská (Havlíčkova) Habr (Palackého), Bělohradská (Československé armády), které však tenkrát ještě neměly svá jména. Průvodní zpráva dále zmiňuje ještě tři ulice křesťanské pod kostelem, jimiž se rozumí Královohradecká (Husova), Farská (Komenského) a Jaroměřská (Žižkova). ([TB], str. 17–18)

Po velkém požáru roku 1846 nebyly obnoveny dřevěné domy, Hořice se začaly díky rozvoji textilního průmyslu měnit z venkovského na skutečné město. V padesátých letech 19. století bylo upraveno náměstí (dláždění, odstranění masných krámů, jednoduchá kanalizace). Stromy před domy byly vykáceny,

[56] O Janderově domě viz např. [Kd].

[57] Více viz stavební dokumentace domu č. 15, Stavební úřad Hořice. Z dochované dokumentace lze sledovat, jak se dům proměňoval, jak byla zastavována zahrada a mizely hospodářské budovy (maštale, chlívky, stodola, sklepy apod.). Viz též [St3].

[58] O domu a Husově ulici viz [Šp], str. I.

[59] O desce nejnověji [W-10].

bylo zakázáno vylévat špínu a vyhazovat odpad na ulice. Do kašen byla přivedena voda z lesního pramene Kalíšek. Město bylo osvětleno a na kostelní věž byly nainstalovány hodiny.

Josef Ladislav Jandera ještě zažil výraznější proměnu svého rodného města. O jeho rozvoji byl více či méně podrobně informován svými příbuznými a hořickými přáteli.[60]

14. Janderův pomník na Gothardu

V souvislosti s vybudováním Žižkova pomníku (1873) na vrchu Gothard nechal hořický *Sokol* v sedmdesátých letech 19. století upravit okolní plošinku, která vznikla odtěžením písku pro stavbu silnice již na počátku 19. století. Dnes je zde nevelký parčík označovaný jako *Janderovy sady*.[61]

V roce 1883 se Hořičané rozhodli vybudovat pomník, který by byl důstojnou připomínkou Josefa Ladislava Jandery. Dne 2. září 1883 se konala *Akademie na zřízení pomníku*, jejíž výtěžek měl být věnován na postavení Janderova pomníku. Jako vhodné místo byly zvoleny tzv. *Žižkovy sady* (dnes *Janderovy sady*) na vrchu Gothard. K akademii byl vytištěn dvojlist se slavnostním proslovem ve formě básně, který si mohli zájemci koupit za 5 kr. r. m. a podpořit tak vybudování pomníku.[62]

Janderův pomník byl postaven na náklad hořického *Sokola*. Slavnostně byl odhalen 14. srpna 1892. Pískovcové poprsí roku 1879 vytvořil mladý a nadaný hořický sochař Pavel Jiříček (1851–1880). Janderovu bustu vyhotovil podle známé Janderovy podobizny – rytiny s podpisem. Jandera je zachycen v premonstrátském šatu jako poměrně mladý muž s pronikavým pohledem, s takřka neznatelným úsměvem a delšími zvlněnými vlasy, který zamyšleně hledí na Hořice.

Městu ji věnoval sochařův bratr Josef Jiříček (1835–1895), hořický sochař, ze své soukromé sochařské sbírky. Pískovcový podstavec vytvořila a městu věnovala hořická odborná sochařská škola v roce 1892. Náklady spojené s instalací a odhalením sochy uhradil hořický *Sokol*.[63]

František Šafránek (1831–1908), hořický krejčí, kronikář, vlastenec a písmák, ve své slavné kronice věnoval Janderovi několik stran, na nichž doslovně přepsal

[60] Viz např. dopisy synovce Josefa z 29. 12. 1854, 25. 6. 1855 a 30./31. 12. 1856 (inv. č. H 2241) a Janderova reakce na synovcův dopis z 9. 1. 1854 (bez inv. č.). Vše ve fondu [II]. Dále 94 dopisů Aloise Tadeáše Hanla z let 1814 až 1845 a 46 dopisů Alexandra Wolfa z let 1820 až 1829. Vše ve fondu [I]. Další informace měl Jandera z pražských německých novin *Prager Zeitung*, které odebíral, a rovněž od studentů z Hořic.

[61] Viz [Ji], str. 28–29.

[62] Viz *Proslov k akademii na zřízení pomníku Doru Josefu Ladislavu Janderovi, rodáku Hořickému …*, fond [II], inv. č. H 2429.

[63] Viz *Kronika města Hořic*, rok 1892; o pomníku na str. 224; fotografie fotografa Le Graina za str. 224. Černobílá fotografie zachycuje novotou zářící bustu, v jejímž bezprostředním okolí jsou malé břízky. Kronika je nyní uložena ve Státním okresním archivu v Jičíně. Viz též [Ji], str. 29, [Hr], str. 244, [Tm2], [Tm4], str. 118, a [W-2].

některé starší tištěné texty o Janderovi a připojil k nim své cenné postřehy. Velmi břitce komentoval Janderovo poprsí na Gothardu:

... Poprsí tohoto velikána a dobrodince hořic nalezá se v parku pod mohylou avšak tak chudičké a jemu a jeho dobrodini přimo urážejici neb on jest hoden pomníku důstojnejšího. Poprsi to dle modelu Pav. Jiříčka dal zhotoviti spolek „Sokol" jinák vděčne Hořice by si toho ani nepovšimli. ([Ša], str. 108)

Za druhé světové války byl Janderův pomník poškozen hitlerovskou mládeží. Stal se cílem cvičného útoku chlapců z *Hitlerjugend*, kteří byli ubytováni nedaleko v tzv. *Invalidovně*.

Theobald Kaderka (1914–1966) zhotovil v letech 1946 až 1948 v dílnách hořické kamenické školy z ostroměřského pískovce kvalitní kopii poškozené sochy.[64]

Poznamenejme, že Janderova busta je často zobrazována v knihách o historii či historických památkách Hořic. Různými fotografy byla opakovaně fotografována v rozličných ročních obdobích. Několik fotografií je uloženo i ve fondu [II] [např. snímek zasněženého pomníku, inv. č. H 2417, letní snímek bez inventárního čísla, fotografie sádrového modelu busty, kterou zhotovil J. Picek, hořický fotograf (bez inventárního čísla)]. Hořické mládeži byl určen krátký článek [Sk], který ji upozorňoval na významného rodáka, připomínal jeho práci pro Hořice a vyzýval ji k péči o památky, zvelebována města apod. Byl doplněn fotografií Janderova pomníku v záplavě květin.[65]

Janderova busta byla opakovaně fotografována a fotografie uveřejňována též v jubilejních článcích o Janderovi.[66]

V prosinci roku 2007 bylo Janderovo poprsí ukradeno, zbyl po něm jen úlomek na podstavci. Předpokládalo se, že zmizelo v Německu, stejně jako jiné hořické pískovcové sochy. Situace byla o to pikantnější, že ke krádeži došlo v roce 150. výročí Janderovy smrti. Policii se však podařilo sochu vypátrat a obratem vyřešit tento trestný čin. Poškození sochy při krádeži bylo vyčísleno asi na sto tisíc korun. Město Hořice se následně rozhodlo, že poškozenou sochu nechá restaurovat. Opravu plánovalo již v roce 2007, ale tehdy nemělo dostatek financí. Restauračních prací se ujal Tomáš Bauer, který Janderově soše poškozené vandaly vrátil její krásu.[67]

V současné době je Janderova busta obklopena vysokými stromy, je v pořádku. Potřebovala by jen mírné vyčištění, neboť obličej nese stopy zeleného přírodního znečištění. Jako by Jandera plakal nad současným stavem vzdělávání. Velmi dobře je čitelný nápis na podstavci:

---

[64] Více viz [Ji], str. 29.

[65] Viz [Sk]. Obrázek pomníku je na str. 113, popiska na str. 127.

[66] Viz např. [St3] a fotografie v Janderově hořické pozůstalosti (Sbírka městského muzea a galerie Hořice).

[67] Viz [Bu2], viz dále [W-4], [W-5], [W-11] a [W-15].

Josef Lad.
Jandera
profesor matematiky
na
vysokém učení
Pražském
1776 1857

Sádrový model Janderovy busty je umístěn v hořickém muzeu ve stálé expozici věnované dějinám města.

15. Janderova ulice

V roce 1903 byla v Hořicích jedna z ulic pojmenována *Janderova*. Vybíhá od bývalého *Obecního domu*, je úzká a dlouhá, vede k Smetanovým sadům. Jednu její část tvoří malé přízemní domky, z nichž některé jsou již z první poloviny 19. století, druhou pak moderní sídlištní zástavba. Stará část má nově opravené pískovcové dláždění, které je dnes posledním tohoto druhu v celých Hořicích. Na návštěvníka tak zavane duch starých, dávno zapomenutých časů.[68]

16. Hořická výstava v roce 1917

Hořice na Janderu nezapomněly. V roce 1917 uspořádaly *Janderovu výstavu*, která přibližovala jeho životní osudy, dílo a především jeho práci pro Hořice a Hořičany. Připravil ji *Hořický archeologický a musejní spolek* v rámci oslav svého jubilea, který vyhledal řadu janderovských památek v Hořicích, dále vypůjčil zajímavé a vzácné rukopisy z Janderovy pozůstalosti z klášterní knihovny na Strahově a několik knih ze Želivského kláštera. Josef Řehák, člen spolku, přispěl materiály, které souvisely s oslavami, které proběhly ve druhé polovině 19. století (odhalení pamětní desky na rodném domě, odhalení Janderova pomníku na Gothardu). Hořický učitel František Strnad všechny exponáty pečlivě roztřídil, opatřil krátkými vysvětlivkami a rozdělil do tří základních částí. První se věnovala Janderovu životu, pedagogické práci a odbornému dílu. Návštěvník se v ní mohl seznámit s obrazy rodného domku, Janderovým portrétem, dopisy matce, bratrovi, synovci, městské radě i přátelům, různými Janderovými diplomy a blahopřáními studentů i kolegů, katalogem Janderovy osobní knihovny, katalogem posluchačů 1. ročníku Filozofické fakulty pražské univerzity z akademického roku 1845/1846 a jedním diářem z posledního období Janderova života. Vystavené dokumenty ukazovaly Janderovu mimořádnou pečlivost, přesnost, systematičnost a pořádkumilovnost. V této části byly též vystaveny Janderovy učebnice matematiky. V novinovém článku zvoucím na výstavu autor textu výstižně zhodnotil Janderův přínos české společnosti:

[68] Viz [Čr] a [Ji].

… Jeho péče o město spojuje pronikavé pochopení skutečných výhod hospodářských s cítěním církevně náboženským. Jeho spisy neprojevují nikde vlastenectví v našem moderním smyslu. Vším tím jest Jandera příslušníkem generace Dobrovského, pokolení neuvědomělých ještě buditelů.[69]

Druhá část výstavy přibližovala nejrozmanitější Janderovy aktivity spojené s Hořicemi (změna směru silnice, vybudování kapličky, záchrana Gothardu, přelití zvonu, pořízení obrazů města, sepsání historie Miletínu a vytvoření velkých *Anmerkungen*, stanovení zeměpisných souřadnic Hořic). Jednotlivé aktivity byly představeny archivními dokumenty, obrazy, knihami a fotografiemi. Autor novinové zprávy vyzdvihl tři zásadní Janderovy přínosy – silnici, díky níž se Hořice octly uprostřed obchodního ruchu, který jim umožnil hospodářský rozvoj a růst, pořízení obrazů, které zachytily architektonický stav města, což pro malá města bylo zcela ojedinělé, a shromáždění obrovského množství archivních materiálů o historii Hořic a Hořicka.

Třetí, nejmenší část výstavy upomínala na dvě janderovské oslavy, které proběhly v 19. století (odhalení pamětní desky a poprsí na Gothardu). Vystaveny byly různé dokumenty, starší i novější fotografie a texty proslovů.

Autor novinové zprávy v jejím závěru výstižně charakterizoval její zásadní cíl, když napsal:

… To však jest osudem každé výstavky věnované osobnosti ne umělecky, nýbrž vědecky založené. Výstava sama tu mnoho poskytovati nemůže, jí nelze proniknouti k vlastnímu dílu učencovu. – Jejím úkolem jest především vzbuditi zájem a vésti od názoru k četbě a – u některých návštěvníků alespoň – i k studiu.
([35])

Poznamenejme, že autor zprávy narážel na to, že matematické dílo se nedá detailně přiblížit vystavením rukopisu, knihy či přístroje. K jeho pochopení je nutné hlubší a delší studium, k němuž výstava může inspirovat a nadchnout.

Ve výše uvedené novinové zprávě byly vylíčeny nejdůležitější exponáty a naznačeno celkové zaměření a vyznění výstavy. Nebyly uvedeny žádné informace o Janderovi. Tento nedostatek odstranila krátká zpráva nazvaná *K výstavce Janderově* [34], která čtenáři nabídla základní data Janderova života i jeho aktivit spojených s Hořicemi (chybně uvedla rok výstavby kapličky Panny Marie Hlohové). Uváděla, že v Hořicích jsou uchovávány dva exempláře Janderova monumentálního díla *Anmerkungen*, které mají 8 svazků o celkovém počtu 2 894 stran.[70]

---

[69] Viz [35]. Autorem článku byl patrně Dr. Bedřich Mendl, profesor hořické obchodní akademie, který byl v roce 1917 zvolen kustodem hořického muzea a měl zpracovat archivní fond, sebrat materiály k historii města a pozdvihnout úroveň aktivit muzea a muzejního spolku.

[70] Viz [34]. Autorem zprávy byl patrně František Strnad, hořický učitel a jeden z tvůrců výstavy. Uvedený počet stran Janderových *Anmerkungen* byl chybný, více viz samostatná kapitola této monografie věnovaná rozboru Janderova díla s historickou tematikou.

Zdůrazněme, že většina artefaktů v článku zmiňovaných se dochovala do dnešních dnů v hořickém městském muzeu a v klášterní knihovně na Strahově. Uspořádání výstavy dnes kromě dvojice novinových zpráv připomínají dvě malé strojopisné popisky napsané na pevném papíře. První se týkala změřené zeměpisné délky a šířky Hořic a Hradce Králové, druhá Janderova záznamu o úmrtí synovce, který si zapsal do svého diáře.[71]

První kartička byla patrně položena k vydané práci [Dv3] Aloise Martina Davida z roku 1819, která pečlivě mapovala hořická měření a přehledně analyzovala získané výsledky. Druhá odkazovala na Janderův smutný záznam o nešťastném a tragickém úmrtí jeho synovce Ladislava Václava (1828–1847).

Čtenář neznalý Janderových aktivit a historie Hořic může být překvapen, proč k výstavě došlo v roce 1917, tj. v čase první světové války. Vysvětlení poskytnou krátké zprávičky v regionálních novinách *Hořický obzor*, které mimo jiné informují o událostech v Hořicích a na Hořicku. První záchytný bod nabízí zpráva *Výbor musejního spolku v Hořicích* [27] přinášející informace o schůzi výboru, který 12. března 1917 řešil několik úkolů – uchování fotografií nebo kvalitních odlitků nápisů vojskem rekvírovaných zvonů v Hořicích a v jejich okolí, volba nového kustoda archivu, organizace archeologických vykopávek a výzkumu v okolí Hořic a příprava důstojných oslav 30. výročí hořického muzea a muzejního spolku.[72] Není jasné, kdy byl program oslav stanoven a jak měl vypadat. Jeho součástí však měla být *Janderova výstavka* v prostorách muzea (tj. ve 2. patře hořické školy na Daliborce).

Lze předpokládat, že hlavním autorem této myšlenky byl Bedřich Mendl, který v průběhu léta prostudoval Janderovu pozůstalost uloženou v klášterní knihovně na Strahově. Nedlouho předtím ji nově uspořádal, utřídil, urovnal a katalogizoval Cyril Antonín Straka (1868–1927), premonstrát, který byl od roku 1920 převorem Strahovského kláštera, kde působil jako historik, bibliograf a knihovník. Pečlivě katalogizoval desítky tisíc svazků v rozsáhlé klášterní sbírce, objevil a rozpoznal vzácné rukopisy a tisky.[73]

Mendl v září roku 1917 v krátké zprávě *K dějinám města Hořic a okolí* [28] poznamenal, že našel další torzo Janderových *Anmerkungen*,[74] ocenil Janderovu práci, stručně načrtl obsah tohoto velkého díla a politoval, že rozsáhlé folianty leží ladem v knihovnách, téměř nikdo o nich již neví a nevyužívá je.[75]

Nepodepsaná zpráva *Janderovy spisy o dějinách Hořic* [29] z října 1917 dokládá, že o oslavách muzea již bylo rozhodnuto. Měla být připravena výstavka

---

[71] Viz kartičky bez inv. č. dochované ve fondu [II], složka s materiály J1+J9.

[72] Viz [27].

[73] O Strakově životě a knihovnické práci viz [Kn].

[74] Tato informace nebyla asi úplně přesná. Nejednalo se zřejmě jen o torzo Janderových *Anmerkungen*, ale též o dvě verze německy psané kroniky města Hořic, kterou vytvořil Jan Kučera, Janderův strýc, a několik konvolutů, které vznikly při Janderových přípravných pracích nezbytných pro sepsání *Anmerkungen*. Více viz samostatná kapitola věnovaná Janderovým *Anmerkungen*.

[75] Viz [28]. Autorem je patrně Bedřich Mendl.

o Janderově životě a díle zejména s ohledem na jeho péči o Hořice. Výše uvedená zpráva zmiňuje, že výstava bude připravena ve spolupráci muzea, městské rady a městské spořitelny. Její autor dodává dvě důležité informace: ze Strahova budou městskému muzeu zapůjčeny Janderovy spisy o Hořicích, aby mohly být opsány pro městský archiv. Není jasné, zda mělo být zapůjčeno jen nově objevené torzo *Anmerkungen*, neboť jak víme, Jandera městu daroval svazky I až VIII, nebo i další konvoluty. Zpráva nezmiňuje, že osm svazků *Anmerkungen* je v hořickém městském muzeu a druhý komplet je v hořické děkanské knihovně. Druhá zajímavější informace se týkala Janderova údajného rukopisu první části dějin Hořic, který prý Jan Dobeš, ředitel hořické spořitelny, viděl v knihovně premonstrátského kláštera v Želivě. Ve zprávě je tento rukopis nazván *1. díl. Dějin města i panství Hořic z r. 1844*.[76] I tento rukopis chtělo hořické muzeum zapůjčit pro výstavu a též pro pořízení opisu pro vlastní archiv.

V závěru článku bylo vysloveno velmi smělé přání – shromáždit všechny Janderovy rukopisy o dějinách Hořic, utřídit je a ve spolupráci s dalšími odborníky a korporacemi je vydat tiskem.[77]

Nepodepsaná zpráva *Dějiny města …* [30] z konce října 1917 objasňuje, proč byl vybrán zrovna Jandera a jeho dílo k oslavám 30. výročí založení hořického muzea. Nepodepsaný autor zprávy připomíná, že Jandera zahájil svoji celoživotní práci na *Anmerkungen* v roce 1817, tj. přesně před 100 lety. Tudíž oslava muzea bude současně oslavou velkého Hořičana a rozsáhlého díla o dějinách Hořic. Opět je zdůrazněno, že Janderovo dílo bude nejen vystaveno, ale pečlivě opsáno, přeloženo do češtiny a vydáno tiskem. Ze zprávy je zřejmé, že zapůjčení rukopisů na Strahově je již dojednáno, osobně je z Prahy přiveze Bedřich Mendl. Jednání se Želivským klášterem bylo v té době v běhu.[78]

Zpráva *Rukopisy prof. J. Jandery* [31] bez uvedení autora na počátku listopadu 1917 hořickým čtenářům oznamovala, že Bedřich Mendl řádně do Hořic přivezl sedm foliantů ze Strahova a jeden foliant ze Želiva.[79] Hořičanům na vědomí bylo dáno, že výbor muzea ve spolupráci s městskou radou a městskou spořitelnou připravuje velkou *Janderovskou výstavu*, na níž budou Janderovy podobizny, rukopisy, dopisy a další zajímavé artefakty.[80]

Další nepodepsaná zpráva *Rukopis prof. L. J. Jandery* [32] z konce listopadu 1917 uvedla na pravou míru, co bylo zapůjčeno z klášterní knihovny v Želivě.

---

[76] Na základě studia materiálů spjatých s Janderou, které jsou dnes uloženy ve fondu Hořice ve Státním okresním archivu v Jičíně, se jeví jako pravděpodobné, že Jan Dobeš viděl německy psaný rukopis *Geschichte der Stadt und Herrschaft Hořitz 1844* (sgn. č. 33, resp. Ukn 20), jehož autorem byl kněz Antonín Bartoloměj Ignác Hadwich, Janderův přítel a spolupracovník. O rukopise a jeho autorovi je pojednáno v samostatné kapitole této monografie věnované Janderovým *Anmerkungen* a dalším jeho rukopisům s historickou tematikou.

[77] Viz [29].

[78] Viz [30].

[79] Dnes jsou všechny zmíněné folianty – konvoluty uloženy ve fondu Hořice ve Státním okresním archivu v Jičíně. Je o nich podrobněji pojednáno v samostatné kapitole této monografie věnované Janderovým *Anmerkungen* a jeho dalším rukopisům s historickou tematikou.

[80] Viz [31].

Autor zdůraznil, že se nejedná o 1. díl hořických dějin z Janderova pera, ale o rejstřík k jeho osmi svazkům *Anmerkungen*.[81] Bez zajímavosti není, že autor zprávy popsal Janderův strach z požárů, které by mohly zničit jeho celoživotní dílo; zdůvodnil tak fakt, že Jandera nechal vyrobit dva exempláře své práce. Autor přitom uvedl, že jeden exemplář je na Strahově a druhý v hořické děkanské knihovně. Zpráva se vůbec nezmiňuje, že hořická městská rada dostala od Jandery darem všech osm svazků *Anmerkungen*, a tudíž je má hořické muzeum k dispozici.[82] Je možné, že organizátoři výstavy plánovali rozsáhlé studium Janderova dochovaného historického díla, chtěli provést namáhavé porovnání jednotlivých exemplářů a připravit kritické komentované vydání jeho celoživotní práce, proto se snažili získat nejrůznější konvoluty zejména ze Strahova. Přesto se jim podařilo získat jen velmi malou část z toho, co bylo uloženo ve fondech Strahovské klášterní knihovny.[83]

Na počátku prosince 1917 nechal patrně muzejní výbor otisknout krátkou zprávičku *Výstavka památek na prof. L. J. Janderu* [33], která byla pozvánkou na právě otevřenou výstavu, jejímž hlavním cílem bylo připomenout 100. výročí zahájení Janderovy práce na dějinách Hořic.[84]

Listujeme-li *Hořickým obzorem* v roce 1917, nacházíme samé smutné zprávy o situaci na frontě, úmrtích vojáků i obyčejných Hořičanů, bídě, nedostatku potravin, šmelině a drahotě, nacházíme zprávy o neštěstích či válečné recepty na jednoduchá a levná jídla, reklamy apod. Zprávy o přípravě Janderovy výstavy jsou nezvyklým osvěžením a ukázkou normálního života v nenormálním čase. Příprava výstavy, shánění artefaktů, studium rukopisů a oslava význačného Hořičana dávala organizátorům pocity radosti a naplnění v chmurných válečných dnech.

Výstava se vydařila, avšak záměr vydat Janderovo dílo ztroskotal. Lze jen spekulovat, zda to bylo vlivem nedostatku financí, odborného zázemí kustodů, času nebo zájmu dílo dokončit. Je však možné, že příprava vydání byla jen záminkou k zapůjčení archivních rukopisů. Nemáme žádný důkaz, že práce směřující k vydání byla započata. Je však též možné, že autoři projektu uznali, že jeho realizace není reálná, neboť práce měli vykonávat ve svém volném čase při pedagogickém působení, resp. naznali, že by vydané dílo nenašlo dostatek čtenářů.

Nelze vyloučit, že neúspěch naplánovaného projektu souvisel i se vznikem samostatné Československé republiky, neboť mnoho vlastenců našlo uplatnění v lokální i celostátní politice, kultuře, školství apod. Mnozí si našli jiné cíle a priority než studovat převážně německy psané dílo katolického kněze.

---

[81] Tato informace je však chybná, více viz kapitola této monografie pojednávající o Janderových *Anmerkungen* a jeho dalších rukopisech s historickou tematikou.

[82] Viz [32].

[83] Viz samostatná kapitola této monografie mapující osm svazků Janderových *Anmerkungen*, torzo devátého svazku, konvoluty s rejstříky a nejrůznějšími pomocnými materiály.

[84] Viz [33].

I v dnešní době moderních technologií Janderovo dílo zůstává v knihovnách (Strahov, děkanství Hořice) a archivu (Jičín), kde není dobře dostupné. A tak to patrně z mnoha důvodů i nadále zůstane.

17. Podkrkonošská výstava v roce 1934

Od 22. července do 19. srpna 1934 se v Hořicích konala *Podkrkonošská výstava českého odboje, práce a svérázu kraje*, nad níž převzal záštitu Bohumil Bradáč (1881–1935), ministr národní obrany, okresní výbor Novopackého okresu a Městská rada Hořice. Výstavní výbor reprezentoval jako čestný předseda MUDr. Jan Levit (1884–1944), profesor Univerzity Karlovy, uznávaný chirurg, hořický rodák a čestný občan Hořic. Výkonným předsedou byl učitel Antonín Rudl, hořický starosta, ředitelem ústřední správy výstavy učitel Josef Špringer, náměstek starosty.

Výstava byla rozdělena do dílčích odborů (školství, historický, zahraniční odboj, domácí odboj, umění, literatura, sociální péče, tělovýchova, národní obrana, turistika, práce a výroba, průmysl a zemědělství), které se členily do řady podoborů. Probíhala v budovách hořických škol, na výstavišti, ve Smetanových sadech, v budově *Invalidního asylu* a v dalších prostorách města.

Janderovi byla věnována pozornost v rámci odboru literatury v části *Rodáci – literáti*. Výstavní box nesl název *Josef Lad. Jandera, jeho všestranná péče o rodiště a ostatní kněží – vlastenci*. Připomínal Janderovu spolupráci se Stanislavem Vydrou, Janderovo pedagogické působení na pražské univerzitě a zejména jeho obětavou práci pro Hořice. Zmíněny byly též aktivity několika podkrkonošských farářů, spisovatelů a významných hořických rodáků.[85]

Janderův výstavní box byl umístěn v nové budově *Invalidního asylu*, která se stala hlavní budovou hořické výstavy. Byla postavena nedaleko Smetanových sadů v letech 1930 až 1934, měla – první v našich zemích – poskytovat ubytování a péči o zestárlé vojáky a důstojníky. Vznikla na základě odkazu Petra hraběte Strozziho (1626–1664), českého šlechtice, diplomata a vojevůdce italského původu, který ve své závěti odkázal finance na založení nadace pro válečné invalidy a vysloužilce.[86] Hořičané doufali, že „invalidovna“ bude postavena na Strozziho panství v Hořicích patrně i proto, aby nemuseli odvádět finance do Prahy. Strozziho odkaz nebyl dlouhou dobu naplněn; místo invalidovny v Hořicích byla v letech 1713 až 1737 podle vzoru pařížské *Invalidovny* postavena veliká *Invalidovna* v Karlíně u Prahy (dnes Praha 8). Hořice si musely na invalidovnu počkat více než čtvrt tisíciletí. Do nově vybudované hořické invalidovny se v roce 1935 přemístili obyvatelé karlínské *Invalidovny*, v čase druhé světové války je vystřídali členové *Hitlerjugend*. V současné době v budově sídlí *Domov bez bariér*, který poskytuje sociální služby a pečuje o hendikepované osoby.

[85] Více viz [Čá], o Janderovi na str. 49.
[86] O hraběcí závěti viz [Kb], str. 61–66.

Výstavu doplňovala řada dalších akcí – sjezdy abiturientů hořických škol, akce zemědělců, řemeslníků, kulturních spolků apod. Byla úspěšná, navštívili ji lidé z celého Československa.[87]

18. Vzpomínkový večer v roce 1957

Sté výročí Janderova úmrtí připomněly Hořice velkou akcí nazvanou *Vzpomínkový večer na počest 100. výročí úmrtí Josefa Ladislava Jandery, rektora a profesora čisté matematiky na pražské universitě*, která se konala 19. června 1957 od dvaceti hodin v sále hořického hotelu Saal.

Pořádat oslavy kněze v roce 1957 nebylo jednoduché, neboť v té době v Československu byli u moci komunisté pod vedením prezidenta Antonína Zápotockého (1884–1957). Bylo sice již po odsouzení Stalinova kultu (1956), byla doba relativně dobře probíhající druhé pětiletky (1956 až 1960). V roce 1957 doznával proces kolektivizace, v letech 1956 až 1957 se diskutovalo o hospodářské situaci a žádoucí ekonomické reformě. Koncem druhé pětiletky došlo ke zlepšení zemědělské výroby díky zavádění nové mechanizace a upevnění družstev. Pomalu přicházela ekonomická stabilizace země. Po Stalinově a Gottwaldově smrti (1953) režim sice zmírnil represe, i nadále však potlačoval politické odpůrce a veškeré jejich aktivity. Kontrola nad společností a jejím životem zůstávala víceméně v nezměněné podobě.

Oslavný *Vzpomínkový večer* pořádalo *Okresní vlastivědné museum v Hořicích v Podkrkonoší*. Měl se původně konat 18. června 1957, jak dokládá vytištěný plakát, na němž je však přelepeno datum i původní strojopisný program.[88]

Oslavy patrně navrhl, celé pásmo promyslel, připravil, sestavil a řídil inženýr Zdeněk Flejberk (1922–1969). Narodil se v Dobré u Hořic, po studiích pobýval v Hořicích a Liberci, působil jako pedagog. Sepsal nevelké práce o Hořicích a jejich památkách[89] a studii o životě a díle básníka Josefa Kocourka (1909–1933).[90]

Podle dochovaného plakátu a programu (pozvánky) se oslavné pásmo skládalo z devíti bodů. Nejprve zazněla *Vaňhalova 1. věta kvarteta C-dur* v podání oblíbeného hořického kvarteta hudebního spolku *Dalibor*.[91]

---

[87] Více viz [Vv].

[88] Plakát i strojopisný program (či pozvánka) nadepsaný *Pořad. Vzpomínkové pásmo k 100. výročí úmrtí slavného Hořičana Josefa Ladislava Jandery* jsou uloženy ve fondu [II], inv. č. H 15436, H 15435.

[89] Viz např. Zdeněk Flejberk, Alois Kropáček, Miloš Podlipný: *Hořice v Podkrkonoší a okolí*, Městský národní výbor, Hořice v Podkrkonoší, 1964, 20 stran, Zdeněk Flejberk: *Město kamenné krásy. Hořice v Podkrkonoší*, Městský národní výbor, krajské středisko státní památkové péče a ochrany v Pardubicích, Pardubice, 1964, 8 nečíslovaných stran.

[90] Viz [FF].

[91] Jan Křtitel Vaňhal (též Johann Baptist Wanhal nebo van Hall, 1739–1813) byl český hudební skladatel, který působil jako varhaník v Opočně a jako ředitel kůru v Hněvčevsi. S podporou hraběnky Schaffgotschové získal další hudební vzdělání ve Vídni. Díky oblibě jeho hudebních produkcí i vlastních děl ve vídeňských šlechtických kruzích se vykoupil z poddan-

Následovala první hlavní část programu – Flejberkova přednáška *Jandera a jeho žáci*, v níž byl přiblížen Janderův život, jeho význam pro matematiku v našich zemích a jeho pedagogická činnost na univerzitě. Pak zazněly dvě veselé historky z Janderova života, které přečetl Jiří Pitr. Poté posluchači vyslechli verše Karla Hynka Máchy, které přednesla Dagmar Němcová. Po ní se ujal přednesu Jiří Pitr, který přečetl oslavnou báseň vytvořenou na Janderovu oslavu jeho studenty v roce 1846.[92]

První polovinu večera uzavřelo vystoupení kvarteta *Dalibor*. Jeho zásluhou se v sále rozeznělo Malátovo dílo *Z českých kvartet*. Výběr tohoto skladatele byl jistě záměrný, neboť roku 1914 obdržel čestné občanství města Hořic.[93]

Druhou část večera zahájila Flejberkova přednáška *Vztah prof. Jandery k Hořicům*, která přiblížila Hořičanům Janderovu práci. Následovala četba zajímavých úryvků z Janderovy korespondence, které se ujal Jan Schwarz. Večerní pásmo ukončila slavnostní recitace básně Bohumila Františka Hakla (1827–1904), hořického římskokatolického kněze, spisovatele a básníka, nazvané *Památce Janderově*. Recitovala ji Maruška Šavrdová. Na závěr pronesl Zdeněk Flejberk následující slova, která plně vystihovala cíle janderovských oslav:

Na naší oslavě jsme si vyzvedli a zhodnotili převážně lidskou stránku Janderovy osobnosti: Jandery člověka. Jandera svojí osobností však daleko přerostl rámec místního významu. Janderova osobnost a její kulturní a vědecký odkaz, dosud kupodivu naprosto nedoceněný patřil v minulosti a patří i nadále celému vzdělanému lidstvu.

Uvědomoval jsem si tuto skutečnost, když jsem při nedávných jubilejních oslavách našich vysokých škol měl možnost mluviti v Praze s některými osobami, na jejichž úsudku o Janderovi-vědci mi obzvláště záleželo. Jaké bylo však moje zklamání, když jsem se stýkal tu buď s naprostou nevědomostí o existenci této osobnosti, jinde se zcela bezvýznamnými daty z jeho života. Byl jsem sám na pochybách, zda nejsem sváděn příliš hledisky patriotickými při rozboru díla Janderova. Jakým však zadostiučiněním pro mě bylo, když se mi konečně nedávno po značně komplikované cestě dostaly do rukou k prostudování rukopisy

---

ství. Další vzdělání v Itálii mu umožnil baron Riesch. Po návratu z Itálie působil ve Vídni, kde se stal proslulým jako skladatel chrámové a symfonické hudby. Byl též vyhledávaným klavírním pedagogem. Fenomenální se stalo jeho působení v prestižním smyčcovém kvartetu, které tvořili Karl Ditters von Dittersdorf (1739–1799) – první housle, Joseph Haydn (1732–1809) – druhé housle, Wolfgang Amadeus Mozart (1756–1791) – viola a Vaňhal – violoncello. Vaňhal složil 73 symfonií, více než 100 smyčcových kvartetů, 58 mší a množství dalších rozmanitých hudebních skladeb. V 19. století jeho dílo upadlo v zapomnění, znovu objeveno a oceněno bylo až ve druhé polovině 20. století.

[92] Originál oslavné básně *Wýjew citůw* i její strojopisný opis v moderním pravopise a s moderní ortografií se dochovaly ve fondu [II], viz inv. č. H 2420 a H 15437.

[93] Jan Malát (1843–1915) byl hudebním skladatelem, teoretikem hudby, pedagogem a sběratelem lidových písní. Po pražských studiích působil jako učitel v Novém Bydžově, pak jedno desetiletí na dívčí hlavní škole v Hořicích. Od roku 1876 vyučoval na pražském Smíchově. V místech svého působiště se aktivně zapojoval do pěveckých spolků, organizoval klavírní i houslové koncerty, spolupracoval s divadelními ochotníky, skládal hudbu (orchestrální skladby, scénická díla, teoreticko-pedagogické školy hry a zpěvníky).

jeho matematických prací, pečlivě švabachem psané z let 1830, skvělé to dílko na tehdejší dobu svojí skladebností.

To však jsme již u jiné stránky Janderovy osobnosti: Jandery vědce, matematika, stránky dosud naprosto nezpracované a současným generacím naprosto neznámé. Jak lákavá temata pro nastupující vědecké generace. Jak obrovská kolbiště vědecká jsou zde otevřena všem, kteří milují pravdu a jdou za jejími objektivně platnými zákony, obětujíce vše v její prospěch. Kolik však nekonečného času je třeba k takovému poznání. Pro tak záslužnou osobnost jako byl Jandera ta oběť krátké pouti životem jistě stojí za to: pro klid svědomí a pro zodpovědnost při hodnocení pokrokového vědeckého odkazu naší myšlenkově bohaté minulosti.[94]

Flejberkovo přání řádně, objektivně a nestranně zhodnotit Janderovo matematické dílo dosud nebylo naplněno.

V hořické Janderově pozůstalosti se dochoval materiál se stručným zápisem *Jan Noha: „Jdi a zpívej“*. Není jasné, co měl přesně znamenat. Možná se jednalo o Flejberkovu úvahu o závěrečné básni janderovského pásma. Připomeňme, že Jan Noha (1908–1966) byl od mládí levicově orientovaným básníkem a spisovatelem. V meziválečném Československu byl členem komunistické strany, byl z ní však pro kritiku poměrů vyloučen. V poválečném období se opětovně se stranou sblížil, byl věrný stalinistické platformě a souhlasil s politickými procesy. V letech 1945 až 1952 byl ředitelem *Státní tiskárny*, v letech 1956 až 1963 členem ústředního výboru *Svazu československých spisovatelů* a v letech 1959 až 1966 redaktorem *Státního nakladatelství dětské literatury*. Překládal z ruského, francouzského i řeckého jazyka. V padesátých letech psal angažovanou, značně zpolitizovanou a útočnou poezii, avšak také líbivou lyriku. Nelze vyloučit, že volba jeho básně mohla být jistou „úlitbou“ požadavkům tehdejšího režimu.[95]

Zdeněk Flejberk se patrně dlouhou dobu připravoval na oslavu stého výročí Janderova úmrtí. Jeho pečlivou přípravu a studium širších souvislostí dokazují mnohastránkové výpisky psané latinkou a těsnopisem obyčejnou černou tužkou a perem s černým inkoustem. Jedná se o různé výpisky spojené s Janderovými životními osudy, pedagogickým působením a odborným dílem, o rukopisné opisy archivních dokumentů a pasáží z Janderových děl, o výpisy ze slovníků, ze starších článků o Janderově životě, ze vzpomínek jeho žáků a kolegů, o poznámky o průběhu různých akcí z regionálního tisku a o Janderových spolupracovnících a přátelích. Dále lze najít různé Flejberkovy náměty k organizaci oslav včetně detailního naplánování jednotlivých částí akce, výzdoby sálu a přípravné texty proslovu.[96]

Flejberk promýšlel kratší či delší články, kterými chtěl širší veřejnosti připomenout Josefa Ladislava Janderu a propagovat jeho dílo a přínos nejen pro

[94] První stránka rukopisu k oslavám roku 1957, fond [II], inv. č. H 15440. Zdůrazněme, že pouze závěrečná věta je silně poznamenaná „dobovým jazykem“.

[95] Viz rukopis inv. č. H 15441, fond [II].

[96] Viz různé materiály s inv. č. H 15437, 15438 a 15441, fond [II].

Hořice. Na jednotlivé listy si poznamenával návrhy témat, názvy zamýšlených článků včetně jejich možného obsahu a někdy i podrobnější osnovy, názvy časopisů nebo novin, do nichž je hodlal zaslat. Bohužel výsledek těchto aktivit byl neúspěšný.[97]

V hořické Janderově pozůstalosti je uložen například šestistránkový rukopis článku *Josef Ladislav Jandera – velký žák Cordata Bohema* (*K 100. výročí úmrtí význačného českého matematika minulého století*), který Flejberk patrně zamýšlel zaslat do *Učitelských novin*. Popsal v něm roli Stanislava Vydry v rozvoji české matematiky, jeho vliv na Janderu, jejich přátelské vztahy a Janderův vztah k výuce matematiky. Vylíčil Janderův pohled na význam matematiky jako zásadního nástroje pro tříbení ducha, jako základní prostředek při výchově k logickému a kritickému myšlení, k rozeznávání pravdy a k osvojení schopnosti objektivního vnímání reálného světa. Zdůraznil též Janderovu lásku k vědě, studentům a rodným Hořicím.[98]

Dne 2. června 1857 Flejberk zaslal svůj text do pražské redakce *Učitelských novin* a připojil k němu čtyři fotokopie archivních dokumentů, které měly sloužit jako obrazové zpestření textu.[99] Reakci redakce ani článek se nepodařilo dohledat.

Patrně podobný osud potkal článek *Karel Hynek Mácha – matematik* (*Vzpomínka k 100. výročí úmrtí známého českého matematika Josefa Ladislava Jandery, Máchova učitele na filosofických studiích*), jehož třístránkový strojopis je dochován v hořické Janderově pozůstalosti.[100] V ní se též nachází čtyřstránkový rukopis článku *K. H. Mácha – matematik. Kytice vzpomínek k 100. výročí úmrtí významného českého matematika Jos. Lad. Jandery, Máchova učitele*, který je nepatrně odlišný.[101]

Obě studie zpracovávají totožné téma – připomínají Máchova univerzitní studia matematiky, Janderovo hodnocení Máchových matematických znalostí a dovedností a Janderovo pedagogické působení na pražské univerzitě. Nad textem rukopisné verze je poznamenáno, že je určena pro *Lit. Noviny*, tj. pro *Literární noviny. Týdeník pro kulturně politické a umělecké otázky.* Není jasné, zda Flejberk článek dokončil a redakci řádně odeslal. Jeho otištění v *Literárních novinách* se nepodařilo dohledat. Poznamenejme, že se nejednalo o originální námět, neboť téma Máchových studií matematiky zpracoval již Karel Čupr v článku [Čp] v roce 1942.

V Janderově hořické pozůstalosti se dochovaly ještě tři Flejberkovy započaté a nedokončené pokusy o zpracování janderovsko-máchovské tematiky. Jedná se o jednostránkový rukopis *Karel Hynek Mácha – nejen pěvec Máje, ale i – matematik*, jednostránkový rukopis *Karel Hynek Mácha – matematik.* (*Kytice vzpomínek k 100. výročí úmrtí významného českého matematika Jos. Lad. Jandery,*

[97] Viz materiály ve složce s inv. č. H 15441, fond [II].
[98] Viz materiály ve složce s inv. č. H 15441, fond [II].
[99] Viz text dopisu v materiálech s inv. č. H 15441, fond [II].
[100] Viz strojopis textu článku s inv. č. H 15444, fond [II].
[101] Viz rukopis textu článku ve složce s inv. č. H 15441, fond [II].

Máchova učitele) a dvoustránkový rukopis *Karel Hynek Mácha – nejen pěvec Máje, ale i – matematik* (s přípisem, že je zamýšlen pro *Literární noviny*). Ve všech třech případech se jedná o torza textů, resp. počáteční náměty.[102]

Tím se však Flejberkovy snahy zdaleka nevyčerpaly. Ve výše uvedené Janderově pozůstalosti je též návrh nedokončeného článku *Hořice – město Janderovo. Vzpomínka k 100. výročí úmrtí* (text přeškrtnut). *Janderovy zásluhy o rozvoj města a kraje* (poslední dvě slova přeškrtnuta) *Hořic v Podkrkonoší*. Stručný obsah zamýšleného textu je doplněn návrhem obrázků: *Jandera / Hořice před sto léty / Hořice dnes: náměstí / Gothard / Smetanovy sady / Úval s topoly*. Flejberk podle přípisku text zamýšlel uplatnit nejprve v časopise *Naše vlast*, později v časopise *Za krásami domova*. Ani v jednom z nich se jej nepodařilo dohledat, není jasné, zda byl dokončen. Není k disposici ani rukopis ani strojopis.[103]

Další Flejberkův pokus o článek s janderovským námětem nese název *Kroniky mluví* (*Ve stopách snah Janderových*). *Vzpomínka k 100. výročí úmrtí velkého Hořičana*. Podle přípisku byl určen pro časopis *Naše vlast*. Dochovaný zlomek obsahuje pouze název a návrh obrázků: *Jandera / Janderův rodný dům / Hořické kroniky*. Autor asi zamýšlel prezentovat Janderovy památky v Hořicích a představit jeho unikátní *Anmerkungen*. Článek patrně nebyl sepsán, nepodařilo se najít rukopis ani strojopis.[104]

Podobný osud stihl patrně i zamýšlený článek s názvem *Jak byla stanovena zeměpisná poloha Hořic*, který Flejberk plánoval pro tzv. *Venkovské noviny Hořicka*. Studiem katalogu Národní knihovny se zdá, že se mohlo jednat o noviny nesoucí v letech 1950 až 1954 název *Za novou vesnici Hořicka. Okresní vesnické noviny* a v letech 1954 až 1959 název *Nová žatva. Okresní vesnické noviny Hořicka*. Oba tituly vydávaly Hořice jako čtrnáctideník, resp. týdeník. Noviny se bohužel nepodařilo získat k prolistování.[105]

Posledním Flejberkovým pokusem o článek související s výročím Janderovy smrti je *Vzpomínka na Jos. Ladislava Janderu*. Jedná se o třístránkový rukopis určený pro noviny *Pochodeň* (*Východočeský kulturní politický deník*), které byly vydávány v Hradci Králové a zaměřovaly se na zpravodajství všeho druhu. Text článku byl zakončen pozvánkou na hořické oslavy stého výročí Janderova úmrtí. Článek se ve výše uvedených novinách nepodařilo dohledat. Opět není jasné, zda jej Flejberk vůbec dokončil a odeslal, případně zda jej redakce odmítla, nebo zda text zůstal nedokončen jako mnohé jiné. V Janderově hořické pozůstalosti je uložen pouze rukopis textu.[106]

---

[102] Viz rukopisy textů ve složce s inv. č. H 15441, fond [II].

[103] Viz pokus o článek ve složce s inv. č. H 15441, fond [II]. Připomeňme, že časopis *Naše vlast* vycházel v letech 1953 až 1958 s podtitulem *Časopis pro vlastivědnou práci*, zaměřoval se na vlastivědné zajímavosti naší země. Časopis *Za krásami domova* byl vydáván v letech 1955 až 1961 Státním tělovýchovným nakladatelstvím, soustředil se na krásy naší vlasti, turistiku a horolezectví.

[104] Viz pokus o článek ve složce s inv. č. H 15441, fond [II].

[105] Viz pokus o článek ve složce s inv. č. H 15441, fond [II].

[106] Viz rukopisný text článku ve složce s inv. č. H 15441, fond [II].

Flejberk také plánoval vystoupení v rozhlase v Hradci Králové, jak vyplývá z jeho dvou rukopisných příprav (3 a 2 strany), které nesou název *Jandera – filosof* a *Jandera – filosof racionalista*. První text je zakončen pozvánkou na hořické oslavy, druhý je nedokončený a jen nepatrně se liší od prvního. Oba se pokusily vyzdvihnout zejména Janderovy lidské vlastnosti, jeho pedagogické zásady a snažily se obhajovat roli matematiky, logiky a racionálního přístupu k poznávání světa. Nepodařilo se bohužel zjistit, zda k rozhlasovému pořadu věnovanému Janderovi došlo, zda byl odmítnut nebo se k němu Flejberk nakonec neodhodlal.[107]

19. Pozdější hořické publikace o Janderovi

Hořice na svého významného rodáka Janderu nezapomněly ani v pozdějším období, kratší či delší články, kapitoly v popularizačních i odborných historických studiích a publikacích nejrůznějšího typu připomínaly jeho všestranné aktivity pro Hořice a Hořicko, resp. lákaly místní patrioty na různé akce (výstavy, odhalení desky) nebo informovaly o opravách Janderova pomníku apod. Viz např. [Bj], [Bu1], [Bu2], [Ma], [Tm2], [Tm3], [Ji], [Tm4], [Tm5], [TB], [39]–[46], [W-2], [W-3], [W-4], [W-5], [W-6], [W-8], [W-9], [W-10], [W-11] a [W-15].

20. Čtvrt tisíciletí od Janderova narození

Městské muzeum a galerie v Hořicích připravilo v roce 2025 ve spolupráci s Královskou kanonií premonstrátů na Strahově, Univerzitou Karlovou a dalšími institucemi výstavu, která zájemcům připomněla životní osudy a všestranné aktivity Josefa Ladislava Jandery. Výstava byla slavnostně otevřena v květnu roku 2026, vydán byl i katalog výstavy.

[107] Viz rukopisné texty vystoupení ve složce s inv. č. H 15441, fond [II].